

STATI

Charakter rozhodčího nálezu jako listiny, právní důsledky falzifikace rozhodčích nálezů a obrana proti nim

Alexander J. Bělohávek*

Abstrakt: Ačkoli se rozhodčí řízení stalo jako způsob rozhodování soukromoprávních sporů součástí běžné praxe, panují doposud nejasnosti ohledně charakteru rozhodčího nálezu jako listiny. Právě s ohledem na rozšířenost rozhodčího řízení se však objevuje další a nikoli zanedbatelný fenomén, totiž falzifikace rozhodčích nálezů. Pochybnosti v tomto ohledu panují zejména proto, že tuzemská judikatura a především judikatura Ústavního soudu postavila před více než deseti lety najisto, že rozhodčí řízení plní stejné funkce jako rozhodování civilních sporů obecnými soudy. Rozhodčí nález, který nelze přezkoumat jinými rozhodci, nabývá dnem doručení stranám účinku pravomocného soudního rozhodnutí a je soudně vykonatelný. Doktrína i judikovaná praxe pak kvalifikuje rozhodčí soud jako tzv. „jiný orgán“. Nicméně i přes charakter rozhodčího řízení a jeho funkci a ani s ohledem na to, že rozhodčí nález představuje vykonatelný titul, nelze dospět k závěru, že jde o veřejnou listinu. Příspěvek se zabývá jednotlivými aspekty této problematiky, jakož i způsoby obrany proti falzům rozhodčích nálezů z pohledu soukromého práva a civilního procesu.

Klíčová slova: důkazní břemeno, důkazní síla listiny, důvěrnost rozhodčího řízení, falzum, insolvenční řízení, jiný orgán, kontrolní funkce soudu nad rozhodčím řízením, neveřejnost rozhodčího řízení, orgán veřejné moci, povinnost mlčenlivosti rozhodce, rozhodčí nález, rozhodčí řízení, soukromá listina, veřejná listina, veřejná moc, výkon rozhodnutí, zákonná delegace, výkon rozhodnutí

1. Charakter rozhodčího nálezu jako listiny

1.1 Veřejná listina v tuzemském právu a aplikace předpisů o veřejných listinách na rozhodčí nález

Zatímco rozhodčí řízení jako způsob rozhodování civilních sporů alternativní k rozhodčímu řízení a rozhodčí nálezy jako vykonatelné tituly přijímá odborná veřejnost dnes již jako notorietu, stále absenteje jednoznačné určení toho, o jakou listinu se v případě rozhodčího nálezu jedná. Zodpovězení této otázky je o to více důležité, že v praxi se lze setkat s falzy rozhodčích nálezů, které jsou předkládány jako vykonatelné tituly za účelem jejich exekuce.

Pro posouzení právních účinků a charakteru rozhodčích nálezů, které musí předcházet jakýmkoli právním závěrům ohledně možnosti obrany proti jejich falzům, je nezbytná jejich kvalifikace jako listiny. Civilní právo rozlišuje mezi listinami soukromými a veřejnými.

* Prof., Prof. zw., Dr. et Mgr. Ing. Alexander Bělohávek, prof. hon., dr. h. c. Profesor na katedře práva, Ekonomická fakulta VŠB Technická univerzita Ostrava, profesor na katedře mezinárodního práva, Fakulta právnická ZČU v Plzni, vedoucí ústavu mezinárodního práva a mezinárodních vztahů, Univerzita Collegium Humanum Varšava, Polsko, advokát a rozhodce. E-mail: a.belohlavek@ablegal.cz. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5310-5269>.

V praxi má toto rozlišení význam s ohledem na důkazní sílu listin a rozložení důkazního břemene v případech, kdy dojde k jejich zpochybnění. Kodexy hmotného civilního ani trestního práva neobsahovaly po dlouhou dobu výslovnou definici pojmu *veřejná listina*. Proto se vycházelo z vymezení obsaženého v ustanovení § 134 o. s. ř. Zákodárce zde prohlásil za veřejné takové listiny, které spadají do jedné z následujících kategorií: i) listiny vydané českými soudy; ii) listiny vydané jinými státními orgány a iii) listiny, které jako veřejné explicitně kvalifikuje zákon.¹ Je nutné zdůraznit, že listinu lze považovat za veřejnou výhradně za předpokladu, že splňuje veškeré formální a obsahové náležitosti kladebné na ni příslušnými předpisy. Pouze za těchto okolností je možné uvažovat o presumpci její správnosti.²

Listina tedy může být vyhodnocena a případně soud s ní bude zacházet jako s veřejnou listinou výhradně v případech, kdy jí nelze vytknout žádné formální či obsahové nedostatky. Není proto možné vycházet pouze z obecného formálního vymezení veřejné listiny obsaženého v ustanovení § 134 o. s. ř. Soud tak nemůže jako s veřejnou zacházet s jakoukoli listinou, která pod citované ustanovení spadá, ale je oprávněn zkoumat, zda jsou splněny všechny předpoklady pro to, aby se s ní jako s veřejnou listinou nakládalo, včetně toho, aby soud při jejím hodnocení vycházel z její správnosti.³

Stejně tak je nutné posuzovat, zda předmětný dokument vydal státní orgán při výkonu a v mezích svých pravomocí. Povahu veřejné listiny tedy nemá jakýkoli dokument, který určitý orgán vydá, nýbrž musí se jednat o listinu, k jejímuž vydání je daný subjekt oprávněn. Obsahem takové listiny musí současně být nařízení daného orgánu, případně jeho prohlášení. Zejména se tak jedná o rozhodnutí soudů a jiných státních orgánů, jimi vydávaná osvědčení či potvrzení, výpisy z rejstříků apod. Tato otázka však ve vztahu k rozhodčím nálezům nemusí být zcela jednoduchá, a to zejména s ohledem na účinky pravomocného rozhodčího nálezu dle § 28 odst. 2 z. roz. ř. a s ohledem na skutečnost, že rozhodčí soud je ústavní judikaturou a v návaznosti na ni i judikaturou obecných soudů kvalifikován jako tzv. „jiný orgán“⁴ (k této problematice proto podrobně níže).

1.2 Definice veřejné listiny dle občanského zákoníku

Při rekodifikaci civilního práva došlo k zařazení odpovídajícího definičního vymezení rovněž do občanského zákoníku (o. z.). Pojem veřejná listina je tak nyní vymezen v ustanovení § 567 o. z. 2012. Porovnáním obou úprav dospějeme k závěru, že tyto se svou koncepcí zásadně neliší.⁵ Lze proto uzavřít, že cílem zákonodárce při přípravě o. z. nebyla

¹ Typickými příklady takových listin jsou notářské zápisy a jiné listiny sepsané notářem – viz § 6 zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů nebo exekutorské zápisy – viz § 79 odst. 2 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád), ve znění pozdějších předpisů.

² Tyto závěry byly opakovaně vysloveny v rozhodovací praxi soudů. Viz například i) nález ÚS ze dne 30. 11. 1995, sp. zn. III. ÚS 29/95; ii) rozhodnutí NS ze dne 30. 4. 1976, sp. zn. 4 Cz 34/76; iii) usnesení NS ze dne 29. 4. 1998, sp. zn. 2 Cdon 721/97; iv) usnesení NS ze dne 1. 2. 2001, sp. zn. 30 Cdo 2537/2000; v) usnesení NS ze dne 19. 8. 1998, sp. zn. 20 Cdo 791/98; vi) rozsudek NS ze dne 2. 7. 2013, sp. zn. 21 Cdo 2288/2012, respektive vii) usnesení NS ze dne 18. 12. 2008, sp. zn. 21 Cdo 4566/2007.

³ Viz například i) rozhodnutí ÚS ze dne 30. 11. 1995, sp. zn. III. ÚS 29/95; ii) usnesení ÚS ze dne 18. 7. 2002, sp. zn. IV. ÚS 682/2000; iii) usnesení NS ze dne 31. 1. 2007, sp. zn. 29 Odo 1178/2005, nebo iv) rozsudek NS ze dne 17. 4. 2008, sp. zn. 32 Odo 1577/2006.

⁴ Viz zejména nález ÚS ze dne 8. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 3227/07, a dále například usnesení NS ze dne 16. 8. 2012, sp. zn. 20 Cdo 2487/2010 aj.

⁵ Viz důvodová zpráva k Občanskému zákoníku (o. z.), která na analogii s ustanovením § 134 o. s. ř. výslovně odkazuje.

snaha o změnu stávajících principů při rozlišování soukromých a veřejných listin. Veškeré závěry ohledně § 134 o. s. ř. se tak uplatní i z hmotněprávního hlediska (o. z.). V takovém případě se logicky nabízí otázka, jaký je důvod pro samostatnou úpravu v hmotněprávním kodexu, máme-li již k dispozici úpravu v procesních předpisech. V důvodové zprávě k o. z. je tato otázka přesvědčivě zodpovězena, když se poukazuje na procesní charakter o. s. ř. a z toho vyplývající absenci regulace účinků veřejnoprávních listin v soukromém styku. Jak zákonodárce uvádí, tato problematika přitom může hrát svou roli například při hodnocení dobré víry či zavinění.⁶ Typicky by se jednalo o situaci, kdy by osoba, která vytvořila falzum rozhodčího nálezu, tento uplatnila vůči třetímu subjektu a daný dokument by se tak stal předmětem potenciálních soukromoprávních poměrů.

Jakkoli nedošlo ke změnám koncepčním, přece jen se v občanském zákoníku objevuje jedna zásadní změna. Zatímco o. s. ř. vychází při vymezení subjektů oprávněných k vydání veřejné listiny z termínu *státní orgán*, občanský zákoník již operuje s pojmem obecnějším, konkrétně *orgán veřejné moci*. Jedná se o termín nepoměrně širší. Z praktického hlediska se tak zmenší počet sporných případů, kdy se zkoumá, zda konkrétní listina charakter veřejné listiny má, či nikoliv.⁷ V obou případech se jedná o výrazy, které nemají jednotnou zákonnou definici a vycházejí spíše z teorie správního práva. Státním orgánem je tak nutné rozumět orgán, jehož prostřednictvím stát zajišťuje plnění svých funkcí, tedy orgány vykonávající státní správu přímo. Pro kvalifikaci rozhodčího nálezu jako „listiny“, tj. zda jde (může jít) o veřejnou listinu, či nikoli, je zapotřebí z pohledu oprávnění k vydávání takových listin identifikovat též orgán veřejné moci.

1.3 Orgán veřejné moci v souvislosti s vydáváním veřejných listin

Právě s ohledem na to, jak vymezuje veřejnou listinu jednak o. s. ř. a jednak občanský zákoník z pohledu subjektů oprávněných k jejich vydávání, je nutno zaměřit se na takové subjekty i za účelem kvalifikace rozhodčího nálezu jako „listiny“. Pojem orgán veřejné moci je výraz nadřazený, který v sobě zahrnuje jak moc vykonávanou přímo státními orgány, tak i moc vykonávanou prostřednictvím jiných veřejnoprávních korporací (nestátních subjektů). Za základní rozhodnutí lze v tomto směru považovat nálezy Ústavního soudu ČSFR z roku 1992,⁸ podle něhož kritériem pro určení, zda jiný subjekt jedná jako orgán veřejné moci, je skutečnost, zda rozhoduje o právech a povinnostech jiných osob a tato rozhodnutí jsou státní mocí vynutitelná, či zda může stát do takovýchto práv a povinností zasahovat. Orgánem v právním smyslu je pak právnická osoba vykonávající svou činnost jako povinnost nebo pravomoc a je zřízená k trvalému a opakujícímu se výkonu činnosti.⁹

Pracujeme-li pak se souvisejícím pojmem veřejná správa, u níž lze v rámci funkčního pojetí jako o nedílné součásti hovořit o výkonu veřejné moci, tuto literatura vymezuje

⁶ Důvodová zpráva k Občanskému zákoníku (cit.): „*Význam listin zachycujících právně významné skutečnosti (zejména právní jednání) je dán především z toho hlediska, do jaké míry zakládají dobrou víru v jejich pravost a pravdivost.*“

⁷ Došlo tak k rozšíření obecné definice, která snižuje počet případů, kdy je listina prohlášena za veřejnou ve speciálním zákoně, když jinak by obecné definici nevyhovovala.

⁸ Viz usnesení ÚS sp. zn. I. ÚS 191/92, z 9. června 1992. Publikováno též pod č. 3/1992 Sbírky usnesení a nálezů Ústavního soudu ČSFR. V návaznosti na to pak například i) usnesení ÚS ze dne 25. 11. 1993; ii) usnesení ÚS ze dne 24. 2. 1999; iii) usnesení ÚS ze dne 3. 2. 2009, sp. zn. I. ÚS 2783/08.

⁹ Veřejnou moc však samozřejmě vykonává i řada jiných subjektů, například parlament. V mezích předmětu tohoto příspěvku se však pozornost věnuje spíše užšímu okruhu se zaměřením na případy vydávání individuálních normativních aktů.

v závislosti na ústavním pořádku ČR jako rámec, který vymezuje jak její obsah, tak organizaci.¹⁰ S ohledem na výše uvedené a při zohlednění principu, dle něhož je nutné výkonem určité činnosti vždy pověřit konkrétní orgán, lze veřejnou správu dělit na státní správu (tj. činnost vykonávanou přímo státem, respektive jeho orgány) a správu vykonávanou na základě zákonné delegace jinými subjekty. Nositeli veřejné správy, potažmo veřejné moci, tak mohou být: i) stát; ii) veřejnoprávní korporace (územní, osobní, věcné); iii) veřejné ústavy a podniky, ale též iv) fyzické a právnické osoby soukromého práva.¹¹ Pro účely tohoto příspěvku a vymezení subjektů oprávněných k vydávání veřejných listin je zásadní právě toto funkční pojetí, když ostatní hlediska autor nezohledňuje právě z důvodu tematického rámce tohoto článku.

Veřejnou moc (představovanou mimo jiné veřejnou správou) je proto možné dělit na moc státní a zbývající veřejnou moc. Přitom státní mocí se rozumí veřejná moc vykonávaná státem prostřednictvím jeho orgánů, zatímco zbývající veřejnou moc vykonávají subjekty nestátního charakteru, a to v rozsahu, v jakém jim byla ze strany státu svěřena. Je zde tedy nepochybné spojení a analogie mezi veřejnou mocí vykonávanou státními orgány¹² a činností vykonávanou subjekty k tomu státem pověřenými. V tomto smyslu lze hovořit o odvozenosti veřejné moci vykonávané jinými subjekty od státní moci. Jestliže tyto subjekty mohou veřejnou moc uplatňovat výhradně na základě zákona, je logicky nutné dospět k závěru, podle něhož musí být veřejná moc vykonávána výhradně v souladu s mocí státní. Státní moc a zbývající veřejná moc tak mají společné znaky. Druhá z nich se přitom projevuje jako *decentralizovaná státní moc*, jejíž subjekty (nositelé zbývající veřejné moci) společně se státem spoluzabezpečují správu státu jakožto veřejnou správu.¹³

Určitou snahu o definiční vymezení pojmu *veřejná moc* lze pozorovat i ze strany zákonodárce. Pravděpodobně nejobecnější definici vycházející z výše uvedených principů lze najít v zákoně č. 111/2009 Sb., o základních registrech, ve znění pozdějších předpisů.¹⁴ Stejně tak existují samostatné definice obsažené v předpisech upravujících konkrétní specifické otázky. Tyto však nelze pro účely tohoto příspěvku použít, když je nezbytné je vnímat spíše ve smyslu definic *ad hoc* sloužících výhradně pro účely aplikace toho kterého samostatného zákona.¹⁵

¹⁰ Viz čl. 2 odst. 3 Ústavy, respektive čl. 2 odst. 2 Listiny, které stanoví, že státní moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat výhradně v rámci (tedy v případech, v mezích a způsobem) zákona.

¹¹ HENDRYCH, Dušan. *Správní věda – Teorie veřejné správy*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 137–138.

¹² Ne každá veřejná správa má ovšem mocenský charakter. Mocenský charakter má pouze vrchnostenská veřejná správa. Veřejná správa však zahrnuje také spravování záležitostí formami soukromého práva (fiskální veřejná správa) a poskytování služeb (pečovatelská veřejná správa).

¹³ Srov. PRŮCHA, Petr. *Správní právo – Obecná část*. 7. vydání. Brno: Masarykova Univerzita – Jan Šabata – nakladatelství Doplněk, 2007, s. 48–49.

¹⁴ Ustanovení § 2 písm. c), podle něhož se orgánem veřejné moci rozumí (cit.): „*státní orgán, územní samosprávný celek a fyzická nebo právnická osoba, byla-li jí svěřena působnost v oblasti veřejné správy*“.

¹⁵ Viz např. ustanovení § 2 písm. a) zákona č. 320/2001 Sb. o finanční kontrole ve veřejné správě a o změně některých zákonů (zákon o finanční kontrole), které obsahuje následující definici výrazu *orgán veřejné správy*, pod kterým se v kontextu daného zákona rozumí (cit.): „*organizační složka státu, která je účetní jednotkou podle zvláštního právního předpisu [zákon na tomto místě sice provádí odkaz na § 1 odst. 2 zákona č. 563/1991 Sb. o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů. Tato úprava však obecně označuje za účetní jednotku veškeré organizační složky státu a vhodnější by tak bylo odkázat na vymezení pojmu organizační složka státu obsažené v § 3 ve spojení s § 4 a § 51 zákona č. 219/2000 Sb. o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích ve znění pozdějších předpisů], státní příspěvková organizace, státní fond, územní samosprávný celek, městská část hlavního města Prahy, příspěvková organizace územního samosprávného celku nebo městské části hlavního města Prahy a jiná právnická osoba zřízená k plnění úkolů veřejné správy zvláštním právním předpisem [odkazuje se například na zákon č. 551/1991 Sb. o všeobecné zdravotní*

1.4 Povaha rozhodčího nálezu v kontextu úpravy insolvenčního řízení

Otázka charakteru rozhodčího nálezu byla odbornou veřejností široce diskutována. Nikoliv ojediněle se v této souvislosti objevovaly názory přiznávající rozhodčímu nálezu charakter veřejné listiny. Logicky se tak děje především s odkazem na účinky a vykonatelnost rozhodčího nálezu,¹⁶ které jsou srovnatelné s rozhodnutími obecných (státních) soudů. Jakákoli diskuse o argumentech ozývajících se v tomto smyslu je však možná pouze při zohlednění kontextu, v jakém jsou daná tvrzení činěna. V největším rozsahu byla tato diskuse vedena v souvislosti s insolvenčním řízením, konkrétně ustanovením § 177 ins. z. (poslední věta). V praxi totiž docházelo k situacím, kdy insolvenční soudy s ohledem na citované ustanovení odmítaly přihlášení pohledávek vyplývajících z řádně vydaných rozhodčích nálezů jako vykonatelných. Tato otázka má pro věřitele přirozeně zásadní význam, když kvalifikace pohledávky jako vykonatelné či nevykonatelné bezprostředně ovlivňuje možnosti a rozsah jejího popření.¹⁷ V případě, že by rozhodčí nálezy nebyly v rozhodčím řízení uznávány jako vykonatelné tituly, došlo by k neopodstatněnému rozdílnému zacházení s různými rozhodnutími (respektive rozhodnutími různých subjektů), která použitelná úprava¹⁸ shodně prohlašuje za vykonatelné. Pro takový přístup ovšem není žádný praktický důvod a nelze se tedy divit, že se vůči rozhodnutím odmítajícím přihlášení pohledávek přiznaných rozhodčími nálezy jako pohledávek vykonatelných zdvihla značná kritika. Je ale nutné si uvědomit, že se v daném případě jedná o kritiku vycházející z rozdílného zacházení s obdobnými pohledávkami, nikoliv o doktrinální diskusi týkající se povahy rozhodčího nálezu.

Soudy v těchto případech argumentovaly právě ustanovením § 134 o. s. ř. Bez ohledu na doktrinální spor mezi zastánci jurisdikční a smluvní teorie rozhodčího řízení není pochyb o tom, že rozhodci jsou soukromými subjekty. Ani kontrolní funkce, jež stát ve vztahu k rozhodčímu řízení vykonává, nemohou rozhodcům přiznat postavení státního orgánu (§ 134 o. s. ř.) či jiného orgánu veřejné moci (§ 567 o. z.).¹⁹ Z čistě formálního hlediska tedy zůstává otázka, zda se v případě rozhodčího nálezu jedná o listinu, kterou za veřejnou prohlašuje zákon. V literatuře se lze setkat s názorem, že zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů (z. roz. ř.) tak činí, a to prostřednictvím ustanovení § 28 z. roz. ř., které rozhodčímu nálezu, jež byl stranám řádně doručen a který není předmětem přezkumu ve smyslu § 27 z. roz. ř., přiznává účinky pravomocného soudního rozhodnutí s tím, že takovýto rozhodčí nálezu je možné vykonat. Krajský soud v Praze se v jednom ze svých rozhodnutí,²⁰ které přihlášku pohledávky vyplývající z roz-

pojišťovně České republiky ve znění pozdějších předpisů nebo zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách) ve znění pozdějších předpisů] nebo právnická osoba zřízená na základě zvláštního právního předpisu, která hospodáří s veřejnými prostředky [§ 51 a násl. zákona č. 219/2000 Sb. o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích ve znění pozdějších předpisů].“

¹⁶ Srov. například ŘEZNÍČEK, David. Vykonatelnost a výkon rozhodčích nálezů. *Bulletin advokacie*. 2018, č. 9, s. 43–45.

¹⁷ Srov. ustanovení § 198 a 199 ins. z.

¹⁸ Srov. ustanovení § 274 o. s. ř. a ustanovení § 40 odst. 1 exekučního řádu.

¹⁹ Ohledně charakteru rozhodčího nálezu v souvislosti s rizikem jeho falzifikace v návaznosti na doktrinální pojetí rozhodčího řízení a mezinárodní praxi srov. BĚLOHLÁVEK, Alexander, J. Characteristics of Arbitral Awards and Legal Aspects of Falsification Thereof. In: GESSEL-KALINOWSKA vel KALISZ, Beata. *The Challenges and The Future of Commercial And Investment Arbitration. Liber Amicorum Professor Jerzy Rajski*. Warszawa: Lewiatan – Wolters Kluwer, 2015, s. 272–291.

²⁰ Rozhodnutí KS v Praze ze dne 6. 3. 2012, č. j. 37 ICm 1216/2011-53 v rámci insolvenčního řízení vedeného u jmenovaného

hodčího nálezu jako vykonatelné řešilo, s tímto závěrem neztotožnil a zdůraznil, že citované ustanovení pouze stanoví, že rozhodčí nálezy jsou exekučními tituly a lze tedy na jejich základě vést vykonávací řízení.²¹ Přitom tuto jejich charakteristiku je nutné oddělit od samotné povahy rozhodčího nálezu jako listiny, které charakter veřejné listiny tímto způsobem není přiznáván. Lze se shodnout se závěry jmenovaného soudu, pokud jde o nutnost rozlišovat mezi vykonatelným titulem a veřejnou listinou, když mezi těmito dvěma pojmy nelze položit znaménko ekvivalence. Nelze však již souhlasit se závěry, které soud z tohoto formálně správného principu dovodil, tedy že v insolvenčním řízení není možné pohledávku založenou na rozhodčím nálezu jako vykonatelnou přihlásit. To by nadto ve svém důsledku dostalo věřitele do stejného postavení, v jakém se nacházel před zahájením rozhodčího řízení, když insolvenční správce by mohl proti vznesené pohledávce uplatnit jakékoli námitky tak, jako kdyby rozhodčí řízení nikdy neproběhlo a pohledávka nebyla podrobena přezkumu ze strany subjektu nadaného pravomocí o ní autoritativně rozhodnout.²²

Je zřejmé, že zákonodárce takový důsledek nikdy nezamýšlel. V takovém případě by totiž minimálně musela být zavedena autonomní definice pojmu *vykonatelná pohledávka*, když při posouzení vykonatelnosti by nebylo možné vycházet z výčtu rozhodnutí, na jejichž základě je možné podle o. s. ř., respektive exekučního řádu zahájit vykonávací řízení. Stejně tak lze spíše předpokládat, že by právě tento zásadní koncepční posun nalezl své vyjádření rovněž v důvodové zprávě k zákonu, což se nestalo.²³ Za těchto okolností lze spíše hovořit snad o poněkud nešťastné legislativní zkratce, která vykonatelnost práva spojuje s veřejnou listinou.

Argumentace ve prospěch možnosti přiznávání vykonatelnosti titulům opírajícím se o rozhodčí nálezy byla vedena ve dvou rovinách. Za prvé se objevil argument, podle něhož požadavek § 134 o. s. ř., aby určitá listina byla za veřejnou prohlášena, lze naplnit i implicitně, tedy bez toho, aniž by zde bylo speciálního ustanovení právního předpisu, které by předmětnou listinu za veřejnou výslovně prohlašovalo, jestliže fakticky jsou jí přiznány vlastnosti charakteristické právě pro veřejné listiny.²⁴ Je možné souhlasit s tím, že rozhodčí nález se vyznačuje charakteristikami vyhrazenými soudním rozhodnutím, když je

soudu pod sp. zn. KSPH 37 INS 14063/2010. Rozhodnutí je v elektronické podobě dostupné z: <<http://kraken.slv.cz/37ICm1216/2011>> [cit-2021-11-15].

²¹ KOTÁPIŠOVÁ, Petra. Rozhodčí nález jako titul pro výkon rozhodnutí. *Soukromé právo*. 2021, č. 10, s. 24 an. aj.

²² V tomto ohledu je ostatně jasná i judikatura NS. Nejvyšší soud navíc ve své rozhodovací praxi konstatoval, že pohledávku insolvenčního navrhovatele přiznanou pravomocným rozhodčím nálezem, který má účinky pravomocného soudního rozhodnutí, nelze označit za spornou (za nedoloženou v intencích § 105 ins. z.) dokonce ani proto, že probíhá řízení o zrušení rozhodčího nálezu, ve kterém soud povolil odklad vykonatelnosti rozhodčího nálezu. Viz usnesení NS ze dne 17. 2. 2011, sp. zn. 29 NSČR 29/2009 –A-108 KSOS 31 INS 3370/2008. Viz například též usnesení NS ze dne 31. 7. 2013, sp. zn. 29 Cdo 392/2011, jakož i rozsudek NS ze dne 20. 9. 2018, sp. zn. 29ICdo 93/2016 aj.

²³ Ustanovení § 177 ins. z. se v důvodové zprávě dokonce ani nezmiňuje, když po poznámkách k ustanovení § 176 přechází předkladatel zákona k ustanovení § 178 an., které se zabývají důsledky přihlášení pohledávky, kterou se v průběhu insolvenčního řízení nepodaří doložit.

²⁴ Srovnej v této souvislosti viz LISSE, Luděk. K posouzení vykonatelnosti pohledávky přiznané rozhodčím nálezem v insolvenčním řízení. In: *ePravo* [online]. 23. 10. 2012 [cit. 2021-11-15]. Dostupné v elektronické podobě z: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/k-posouzeni-vykonatelnosti-pohledavky-priznane-rozhodcim-nalezem-v-insolvencim-rizeni-86178.html>>. V citovaném příspěvku se autor vyjadřuje názor, podle něhož ustanovení § 28 z. roz. ř. explicitně, byť nepřímo, rozhodčímu nálezu charakter veřejné listiny přiznává, a to *per analogiam*, když jej staví na roveň rozhodnutím obecných soudů. S tímto výkladem se však ztotožnit nelze, když sama skutečnost, že určitá listina má účinky obdobné jako listina veřejná, z ní ještě veřejnou listinu nečiní.

nutné hovořit o jeho konečnosti,²⁵ závaznosti²⁶ a vykonatelnosti.²⁷ Jak již ovšem bylo řečeno, ani výše uvedené nemůže ze soukromé listiny učinit listinu veřejnou, jestliže pro to nejsou dány předpoklady stanovené zákonem (§ 134 o. s. ř., resp. § 567 o. z.). Proto se autor přiklání k názoru, podle kterého je nutné rozhodčím nálezům / z nich vyplývajícím pohledávkám v insolvenčním řízení přiznávat vykonatelnost nikoliv proto, že by rozhodčí nález byl po formální stránce veřejnou listinou, ale při zohlednění obecných právních principů. Tyto mimo jiné požadují, aby výklad právních předpisů byl v souladu s jejich účelem, když neexistují jakékoliv indicie pro to, že snahou zákonodárce je (minimálně v kontextu insolvenčního řízení) zbavení rozhodčích nálezů vykonatelnosti a zavedení rozdílného zacházení s nimi.²⁸

V praxi se nakonec do značné míry ustálil postup vycházející z výše uvedeného, tedy soudy v insolvenčním řízení akceptují pohledávky vyplývající z rozhodčích nálezů jako vykonatelné s tím, že poukazují na naplnění podmínek materiální stránky vykonatelnosti, když k otázce rozhodčího nálezu jako případné veřejné listiny se nevyjadřují; lze se spíše domnívat, že jde o účelový postup z praktického hlediska právě s ohledem na popsany nesoulad mezi formálním zněním ins. z. a faktickou povahou rozhodčích nálezů. Soudy tedy zjednodušeně vyjádřeno vychází z toho, že se v případě nároků opírajících se o pravomocný rozhodčí nález jedná o vykonatelnou pohledávku, aniž by tento závěr dále odůvodňovaly (nad rámec obecného konstatování, že rozhodčí nález je vykonatelným titulem).²⁹ S tímto postupem se lze plně ztotožnit s tím, že je přínosný a potvrzující princip zacházení s pohledávkami přiznanými rozhodčími nálezů jako s vykonatelnými. Současně ovšem nelze nevidět, že i NS preferoval materiální hledisko a vycházel z faktických účinků rozhodčího nálezu a tyto nadřadil formálnímu požadavku § 177 ins. z., podle něhož musí být vykonatelná pohledávka doložena veřejnou listinou.

Obdobný postoj zastává ovšem i literatura, byť tato k předmětné problematice povětšinou spíše mlčí nebo ji obchází. Často lze pozorovat snahu překlenout vzniklý výkladový problém teoretickými konstrukcemi, kde mnohé z nich ovšem postrádají oporu v zákoně. Objevující se přístupy se značně liší, počínaje tím, že rozhodčí nález výslovně řadí mezi veřejné listiny bez dalšího objasnění,³⁰ přes odkaz na výčet vykonatelných titulů obsažený v ustanovení § 274 o. s. ř.³¹ až po absenci jakéhokoli bližšího zdůvodnění.³²

²⁵ Srov. jen například i) rozsudek MS v Praze ze dne 1. 12. 2009, sp. zn. 21 Cm 85/2009; ii) usnesení VS v Praze ze dne 22. 7. 2010, sp. zn. 7 Cmo 136/2010 aj.

²⁶ Viz například nález ÚS sp. zn. I. ÚS 3227/07, z 8. března 2011 v souvislosti s revoluční změnou přístupu ke kvalifikaci rozhodčího řízení. Srov. ovšem též například usnesení NS ze dne 17. 2. 2011, sp. zn. 29 NSČR 29/2009 –A-108 KSOS 31 INS 3370/2008 aj.

²⁷ Viz § 28 z. roz. ř.

²⁸ Srov. PLEVA, Vítězslav. Veřejná listina v insolvenčním řízení. In: *ePrávo* [online]. 28. dubna 2014 [cit. 2021-11-15]. V elektronické verzi dostupné z: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/verejna-listina-v-insolvencnim-řízení-94106.html>>.

²⁹ Srov. v této souvislosti např. rozsudek NS ze dne 31. 7. 2013, sp. zn. 29 Cdo 392/2011.

³⁰ KOTOUČOVÁ Jiřina et al. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 450. V publikaci se na tomto místě objevuje písařská chyba, když jako o veřejné listině se zde hovoří o rozhodčí doložce, nikoli o rozhodčím nálezů. Autoři předmětného komentáře navíc tento názor nikterak nezdůvodňují a není tedy zřejmé, o co svůj výklad opírají. Jak bylo uvedeno, k tomuto lze vyjádřit zásadní výhrady, když automatické zařazení rozhodčího nálezu mezi veřejné listiny nerespektuje na první pohled drobný, přesto však zásadní rozdíl mezi tím, pokud je právním předpisem určité listině výslovně přiznána kvalifikace veřejné listiny, a mezi situací, kdy zákonodárce „pouze“ určité listině přiznává obdobné účinky, jaké má veřejná listina. Obdobně bez dalšího rozhodčí nález za veřejnou listinu označuje později stejná autorka (zde ještě jako HÁSOVÁ) v HÁSOVÁ, Jiřina et al. In: *Insolvenční zákon. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 629–630.

Jak je z výše uvedeného zřejmé, ani § 177 ins. z. a praxe při jeho aplikaci neposkytují dostatečný základ pro závěr, že se v případě rozhodčího nálezu jedná o veřejnou listinu. Lze se naopak spíše přiklonit k tomu, že současná převládající aplikační praxe je výsledkem teleologického výkladu dotčené normy a vyzdvihuje se tak její účel zamýšlený zákonodárcem.³³ Takový účel je ovšem nezbytně nutné chápat ve smyslu objektivním, tedy nikoli jako subjektivní záměr zákonodárce, nýbrž účel objektivní, na subjektu zákonodárce fakticky nezávislý a vyjadřující hodnotový konsenzus společnosti vztahující se k dané otázce. Typicky se totiž jedná o situaci, kdy je takovýto postup více než vhodný a pragmatický a kdy by doslovný gramatický výklad textu zákona vedl k neodůvodněným a zjevně nezamýšleným závěrům, zde dokonce ke zjevné diskriminaci a poškození konkrétní skupiny subjektů (věřitelů, jejichž pohledávka byla přiznána rozhodčím nálezem), jejichž postavení by bylo oslabeno oproti subjektům jiným (zde těm, o jejichž pohledávce se rozhodovalo v civilním řízení). V tomto smyslu lze hovořit o teleologickém výkladu jako o metodě, pro niž je charakteristické překročení textu zákona a aplikace argumentu *a ratione legis*.³⁴

1.5 Povaha rozhodčího nálezu jako listiny v kontextu právní úpravy a judikatury

Ve vztahu k povaze rozhodčího nálezu se analogicky uplatní závěry, které NS vyslovil ohledně prohlášení advokáta o pravosti podpisu jednající osoby.³⁵ Danou problematikou se NS zabýval v rozsudku ze dne 25. 10. 2012, sp. zn. 21 Cdo 3461/2011, v němž dospěl

³¹ BUDÍN, Petr – DADAM, Alexandr – KOZÁK, Jan – PACHL, Lukáš. *Insolvenční zákon a předpisy související: Nařízení Rady ES o úpadkovém řízení. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2008, ASPI ID: KO182_2006CZ. Ani s touto argumentací se ovšem nelze ztotožnit. Insolvenční zákon totiž výslovně odkazuje na institut veřejné listiny, tak jak tento upravuje § 134 o. s. ř. (respektive nyní rovněž § 567 o. z.). Jde o institut zcela autonomní, nezávislý na výčtu vykonatelných titulů. Ztotožnění těchto dvou pojmů, kterého se autoři citovaného zdroje dopouštějí, (cit.): „Doložení vykonatelnosti pohledávky znamená, že věřitel k přihlášce pohledávky doloží některý z titulů v § 247 o. s. ř. [...]“ – nemá jakoukoliv oporu v zákoně. Tento nesouhlas se ale vztahuje výhradně k tomu, pokud by měl být výraz *veřejná listina* ztotožňován s výčtem provedeným v ustanovení § 274 o. s. ř. Jestliže mají být závěry obsažené v komentáři chápány ve smyslu teleologického výkladu bez jakékoli návaznosti na § 134 o. s. ř., je naopak nutno souhlasit, že se jedná o příléhavé uchopení a vyjádření úmyslu zákonodárce.

³² Srov. ZELENKA, Jaroslav et al. *Insolvenční zákon – poznámkové vydání s důvodovou zprávou a nařízením Rady ES 1346/2000*. Praha: Linde, 2007, s. 283, nebo MARŠIKOVÁ, Jolana et al. *Insolvenční zákon s poznámkami, judikaturou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy*. Praha: Leges, 2000, s. 277. V obou případech se shodně pouze konstatuje (cit.): „Vykonatelnost pohledávky lze prokázat jen veřejnou listinou (tj. zejména rozhodnutím opatřeným potvrzením o jeho vykonatelnosti, tj. doložkou právní moci a vykonatelnosti).“ Opět je zde stírán rozdíl mezi otázkou materiální vykonatelnosti a povahou listiny jako veřejné, které je dle mínění autora nepřiměřenou zkratkou.

³³ Srovnej PULKRÁBEK, Zdeněk. K problému otevřenosti (psaného) práva a možnostem jeho dotváření. *Právník*. 2000, č. 11, s. 1037–1040; citováno rovněž in DAVID, Ludvík. Poznámky k teleologickému výkladu zákona. *Právní rozhledy*. 2006, č. 23, dostupné v elektronické podobě z: <http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/ap_13/pd_10/art_5009/rbsearchsource_articles/txtexpresion_2001/detail.asp> [cit. 2020-03-15].

³⁴ Srovnej GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 4. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 146 ve spojení se s. 151. Dále k podmínkám teleologického výkladu a podmínkám jeho aplikace např. také HARVÁNEK, Jaromír et al. *Teorie práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 377–378, nebo KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 171.

³⁵ V případě, že je k platnosti určitého jednání nezbytný ověřený podpis jednající osoby, je advokát oprávněn na místo legalizace provedené ve smyslu zákona č. 21/2006 Sb., o ověřování shody opisu nebo kopie s listinou a o ověřování pravosti podpisu a o změně některých zákonů (zákon o ověřování), ve znění pozdějších předpisů tuto nahradit svým prohlášením, které má totožné účinky jako klasická ověřovací doložka. Tato možnost vyplývá z ustanovení § 25a odst. 1 zákona č. 85/1996 Sb. o advokacii ve znění pozdějších předpisů.

k závěru, že prohlášení advokáta o pravosti podpisu nemůže mít povahu veřejné listiny, a to i přesto, že legalizačním doložkám se tato vlastnost přiznává.³⁶ Ve svém rozhodnutí NS případně argumentuje, že přestože má prohlášení o pravosti podpisu zcela totožné účinky jako legalizace provedená notářem či pracovníkem příslušného úřadu, nemůže se jednat o veřejnou listinu, a to s ohledem na subjekt, který prohlášení o pravosti podpisu činí.³⁷ Veřejné listiny totiž mohou být podle § 134 o. s. ř. vyhotoveny výhradně soudy či jinými státními orgány. Advokát jednoznačně nespadá ani do jedné z těchto kategorií. Jediným dalším způsobem, který by prohlášení advokáta o pravosti podpisu propůjčil povahu veřejné listiny, by bylo, pokud by tak zákon výslovně stanovil, což se v daném případě nestalo.

Pro hodnocení listiny je zcela nerozhodné, zda má daná listina totožné či obdobné účinky jako listina jiná, která je listinou veřejnou. Povahu každého dokumentu je nezbytné hodnotit samostatně. Ve světle argumentů vyslovených NS nemůže obstát závěr (jakkoli se v odborné diskusi hojně vyskytující), podle kterého je nezbytné nahlížet na rozhodčí nález jako na veřejnou listinu právě s ohledem na jeho účinky, které odpovídají účinkům soudních rozhodnutí. Rozhodčí nález proto nemá z hlediska civilněprávních předpisů povahu veřejné listiny. Právě s ohledem na pojednávanou problematiku je tento závěr obhájitelný nejen z hlediska výkladu platné právní úpravy, ale je také v souladu s praktickými potřebami. Veřejné listiny jsou totiž dokumenty vytvářené buď přímo orgány státní správy,³⁸ nebo jinými subjekty s přeneseným výkonem, u nichž je s ohledem na užití standardizovaných formulářů, jakož i jiných identifikačních znaků³⁹ (otisky úředních razítek⁴⁰ atd.) možné odhalit případné nesrovnalosti snadněji, než je tomu u listin soukromých,⁴¹ pro které takové formální požadavky předepsány nejsou.

Obdobně v případech, kdy veřejné listiny vydávají jiné než výše uvedené subjekty, stanoví právní předpisy odpovídající obsahové a formální požadavky. Nic z toho v případě rozhodčích nálezů neplatí.⁴² Zákon o rozhodčím řízení (z. roz. ř.) dokonce ani nestanoví,

³⁶ Zákon č. 21/2006 Sb. stanoví, že legalizaci jsou mimo jiné oprávněni provádět krajské úřady, obecní úřady a újezdni úřady. Krajské a obecní úřady vykonávají tuto činnost v rámci tzv. přenesené působnosti a újezdni úřad je správním úřadem ve smyslu ustanovení § 35 odst. 1 zákona č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky (cit.): „Státní správu na území újezdu vykonává v rozsahu úkolů, které stanoví tento zákon nebo jiné zvláštní právní předpisy, správní úřad s názvem újezdni úřad.“ S ohledem na tuto skutečnost jsou jimi vyhotovené ověřovací doložky veřejnými listinami ve smyslu ustanovení § 134 o. s. ř., a to za předpokladu, že obsahují všechny předepsané náležitosti. Pokud jde o legalizace prováděné notáři, odpovídající ověřovací doložky jsou za veřejné listiny výslovně prohlášeny prostřednictvím ustanovení § 6 zákona č. 358/1992 Sb. Uvedené závěry potvrzují například: i) usnesení NS ze dne 31. 1. 2007, sp. zn. 29 Odo 1178/2005, nebo ii) rozsudek NS ze dne 27. 9. 2011, sp. zn. 22 Cdo 1704/2011.

³⁷ Srov. například usnesení VS v Olomouci ze dne 25. 6. 2010, sp. zn. 2 VSOL 248/2010-A-98. Viz též ŘEHULOVÁ, Lenka. Profesionální etika advokáta – práva a povinnosti advokáta. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2007, č. 2, s. 123–129; RAČOK, Michal. K právní povaze a účinkům prohlášení advokáta o pravosti podpisu. *Bulletin advokacie*. 2005, č. 6, s. 13–15; RAČOK, Michal. Ještě k prohlášení advokáta o pravosti podpisu. *Bulletin advokacie*. 2005, č. 10, s. 42–46 aj.

³⁸ V soukromoprávním režimu nyní také dle § 567 o. z. jinými orgány veřejné moci.

³⁹ Srov. též TĚMÍN, Tomáš. Povinné náležitosti veřejné listiny. *Bulletin advokacie*. 2013, č. 10, s. 44 an.

⁴⁰ Srov. též MORÁVKOVÁ, Jitka. K pojmu „úřední razítko“. *Správní právo*. 2015, č. 1, s. 106 an.; RAMBOUSEK, Jan. Barva razítka, průměr razítka a datum rozhodnutí. *Dané a právo v praxi*. 2002, č. 9, s. 43 an.

⁴¹ Srov. též například ELIÁŠ, Karel. Právní úkony na soukromých listinách se zvláštním zřetelem k jejich podepisování. *Ad Notam*. 1996, č. 3, s. 52 an. Je ovšem nutno poznamenat, že zatímco diskusí a pramenů pojednávajících o formálních a obsahových požadavcích kladených na rozhodčí smlouvu nalezneme vskutku nepřeberné množství, doposud se doktrína i praxe požadavkům kladeným na rozhodčí nález vyhýbá.

⁴² S výjimkou požadavku na jeho písemné vyhotovení a podpis alespoň většinou rozhodců (§ 25 odst. 1 věta první z. roz. ř.).

že by nález měl být jako rozhodčí nález označen, a v zásadě lze za rozhodčí nález považovat jakoukoli listinu, která by co do svého obsahu i formálního provedení (§ 25 odst. 1 z. roz. ř.) rozhodčímu nálezu odpovídala. To, zda se z formálního hlediska o rozhodčí nález skutečně jedná, musí totiž jako předběžnou otázku řešit ten, kdo je nadán jakoukoli pravomocí ve vztahu k takové listině (například soud v řízení o návrhu na zrušení rozhodčího nálezu, soud v řízení o přivolení k výkonu apod.).⁴³ Zpracování rozhodčího nálezu záleží vždy na konkrétních rozhodcích. Zatímco i přes stylistické rozdíly mezi jednotlivými soudními rozhodnutími je možné hovořit o *ustálené šabloně* a *standardech*, které umožňují učinit rychlý závěr, zda byla listina vyhotovena soudem, či nikoliv, u rozhodčích nálezů taková kritéria často absentují (např. již jen proto, že pro rozhodce nejsou předepsána jednotná kvalifikační kritéria), minimálně pak v řízeních *ad hoc* (tedy řízení jiných než těch, která se vedou před stálými rozhodčími soudy⁴⁴), když rozhodčí nálezy vydávané v řízeních před stálými rozhodčími soudy určitým standardem⁴⁵ nadány jsou. Navíc strukturu a formální uspořádání rozhodčích nálezů nikoli výjimečně ovlivňuje i původ rozhodce. Není proto výjimkou, kdy v případě rozhodčích řízení (zejména v rozhodčích řízeních *ad hoc*) sice vedených v ČR, ale rozhodci ze zahraničí je například výrok obsažen teprve v závěru celého rozhodčího nálezu a předchází mu odůvodnění (toto lze dokonce považovat za jistý mezinárodní standard), zatímco rozhodci z ČR spíše kopírují strukturu rozhodnutí tuzemských soudů, kdy výrok předchází odůvodnění.

Dalším kritériem je evidence, která může být zvláště v rozhodčích řízeních *ad hoc* problematická. Zákon o rozhodčím řízení (z. roz. ř.) sice v § 29 stanovuje jak stálým rozhodčím soudům, tak rozhodcům *ad hoc* evidenční povinnost. Její nedodržení však nestíhá žádná sankce a porušení této povinnosti již vůbec nemá vliv například na závaznost a vykonatelnost rozhodčího nálezu. Stejně tak nelze bez dalšího z nedodržení povinností stanovených § 29 z. roz. ř. dovozovat, že rozhodčí řízení řádně neproběhlo.⁴⁶ Zvýšená důkazní síla veřejných listin je dána právě tím, že stát je v důsledku regulace jejich formy a obsahu (včetně ochranných prvků), jakož i prostřednictvím evidence veřejných listin schopen garantovat jejich autenticitu a správnost. Oproti tomu stát nedisponuje takovými kontrolními funkcemi ve vztahu k rozhodčímu řízení. Rozhodčí nálezy jsou listiny vydávané soukromými osobami. Některé veřejné listiny sice soukromoprávní subjekty vydávají, stát si však v těchto případech pomocí striktní regulace udržuje dostatečnou kontrolu a ukládá daným subjektům při zpracování a evidenci těchto listin takové povinnosti, jejichž dodržení umožňuje garantovat autenticitu a správnost předpokládanou právě u veřej-

⁴³ Srov. též například ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním styku*. Praha: Aspi Publishing, 2002, s. 164.

⁴⁴ Viz § 13 z. roz. ř.

⁴⁵ Srov. například DOBIÁŠ, Petr. *Standardy rozhodčího řízení v nových rádech mezinárodních rozhodčích soudů*. *Obchodní právo*. 2014, roč. 23, č. 12, s. 514–525; RIEGER, Helmut. *Alternative Dispute Resolution Versus Schiedsgericht*. *ASA Bulletin*. 1996, s. 190 an.; ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozbor některých ustanovení pravidel Arbitrážního centra při WIPO*. *Obchodní právo*. 1996, roč. 5, č. 9, s. 2–12; ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Institucionální rozhodčí řízení*. *Obchodní právo*. 2007, roč. 16, I. část: č. 1, s. 8–16; II. část: č. 2, s. 20–26; III. část: č. 3, s. 14–19; IV. část: č. 4, s. 27–39; V. část: č. 5, s. 14–27; VI. část: č. 6, s. 18–24; VII. část: č. 7–8, s. 30–37; VIII. část: č. 9, s. 23–36; IX. část: č. 10, s. 23–30, X. část: č. 11, s. 23–37, XI. část: č. 12, s. 31–38; ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Institucionální rozhodčí řízení*. Plzeň, 2006 aj.

⁴⁶ BERGER, Klaus, Peter. *Notification and Deposit, Publication, Confidentiality and Preservation of the File*. In: TERCIER, Pierre. *Post Award Issues*. Huntington: Juris, 2011, s. 75–92; KAŠPAR, Martin. *Lze sankcionovat neukládání rozhodčích nálezů rozhodci k úschově obecnému soudu? Právo – časopis pro právní teorii a praxi*. 2008, č. 1.

ných listin. V případě rozhodčího řízení nikdy neexistovala dokonce jakákoli evidence, kolik rozhodčích řízení bylo u nás vedeno, a tedy kolik rozhodčích nálezů bylo vydáno. Dokonce jakékoli statistiky v tomto ohledu představují pouze odhady. V tomto ohledu rozhodčí nálezy mají blíže spíše k listinám soukromým než veřejným. Mezi další principy, kterými je rozhodčí řízení ovládáno, patří zásada zásahů a kontroly ze strany státu a jeho orgánů jen v nejnižší nutné míře. Kontrola se v podstatě omezuje na zjištění, zda byly splněny základní podmínky pro konání rozhodčího řízení.⁴⁷ Důraz se přitom klade na to, že to jsou právě strany, které nesou zvýšenou odpovědnost za ochranu svých práv a jsou povinny v tomto smyslu vznášet odpovídající námitky a činit případně další nezbytné procesní kroky. Charakter rozhodčího nálezu jako soukromé listiny je tak zcela v souladu i s obecnými principy ovládajícími rozhodčí řízení.

2. Důkazní břemeno ohledně pravosti rozhodčího nálezu s ohledem na jeho charakter

Jestliže je vysloven závěr v tom smyslu, že rozhodčí náleze je listinou soukromou, je nezbytné zabývat se praktickými důsledky v případě, kdy dojde k vytvoření falza rozhodčího nálezu, respektive kdy se jedna ze stran sporu domáhá určení této skutečnosti a argumentuje, že takový rozhodčí náleze nemůže mít jakékoliv účinky. Z praktického hlediska se jedná o důkazní břemeno ohledně této listiny. Zásadní rozdíl mezi soukromou a veřejnou listinou totiž spočívá v jejich důkazní síle.⁴⁸ Zjednodušeně řečeno, v případě, kdy dojde v průběhu civilního řízení ke zpochybnění veřejné listiny,⁴⁹ nestačí formální námitka její vadnosti, nýbrž je nutné uvést konkrétní skutečnosti a tyto doložit odpovídajícími důkazy, které pravost a/nebo správnost veřejné listiny vyvrátí. Oproti tomu zpochybnění soukromé listiny má za následek přenesení důkazního břemene na subjekt, který listinu v řízení předložil a kterému tak vznikne povinnost prokázat její pravost a/nebo správnost. Tyto principy odpovídají rovněž ustálené rozhodovací praxi.⁵⁰

Budeme-li vycházet z těchto principů a vztáhneme-li je na situaci, kdy je v civilním řízení předkládán rozhodčí náleze, jehož pravost je zpochybněna, není nezbytné, aby dotčený subjekt předkládal konkrétní důkazy, které by jednoznačně prokazovaly, že se jedná o falzum. Důkazní břemeno ve smyslu prokázání, že předmětný rozhodčí náleze je výsledkem řádně proběhnuvšího rozhodčího řízení, leží na subjektu, který jej předložil a dovolává se jeho pravosti.

⁴⁷ Srov. též usnesení NS ze dne 26. 11. 2013, sp. zn. 20 Cdo 1156/2013.

⁴⁸ Srov. ustanovení § 134 o. s. ř., podle něhož jestliže není prokázán opak, potvrzují veřejné listiny, že se jedná o nařízení nebo prohlášení orgánu, který je vydal, jakož i pravdivost toho, co je v nich osvědčeno nebo potvrzeno.

⁴⁹ Ve vztahu k popření veřejné listiny je nutné rozlišovat zpochybnění její pravosti (autenticity), čímž se rozumí skutečnost, zda předložená listina byla skutečně vyhotovena subjektem, který je jako její autor uveden a zpochybněním její správnosti (tj. tvrzení, že obsah předložené veřejné listiny neodpovídá skutečnosti). Toto je ale možné výhradně v případě veřejných listin ve formě osvědčení či potvrzení. Ve vztahu k listinám obsahujícím rozhodnutí (nařízení) či prohlášení vystavovatele nelze ze zřejmých důvodů rozporovat jejich obsah, který záleží výhradně na vůli vystavovatele, ale napadat lze pouze jejich pravost.

⁵⁰ Mezi mnohými rozhodnutími, které se touto otázkou zabývaly, je možné citovat například i) rozsudek NS ze dne 27. 9. 2011, sp. zn. 22 Cdo 1704/2011, ii) usnesení NS ze dne 30. 10. 2012, sp. zn. 20 Cdo 947/2012 (ústavní stížnost směřující proti tomuto rozhodnutí byla odmítnuta), iii) rozsudek NS ze dne 17. 4. 2008, sp. zn. 32 Odo 1577/2006, iv) rozsudek NS ze dne 16. 7. 2014, sp. zn. 33 Cdo 3368/2012.

3. Možnosti obrany proti falzu rozhodčího nálezu

Otázka charakteru rozhodčího řízení a důkazního břemene ve vztahu k pravosti rozhodčího nálezu je však pouze prvním krokem, máme-li komplexně posoudit situaci vzniklou případným předložením falza rozhodčího nálezu. Nestačí totiž, že si je subjekt, vůči němuž bylo falzum uplatněno, důkazního břemene údajného povinného (respektive osoby, jež se falza dovolává) vědom. Aby se vůči takto vznesenému nároku mohl bránit, je nutné vyjasnit, v jaké formě a před jakým fórem tak může učinit. Pro zodpovězení této otázky je nezbytné vrátit se k ustanovení § 28 odst. 2 z. roz. ř., které přiznává rozhodčímu nálezu účinky pravomocného soudního rozhodnutí, včetně vykonatelnosti. V obecné rovině náleží dotčenému subjektu obdobné prostředky nápravy, které by měl k dispozici v případě, pokud by se jednalo o soudní rozhodnutí. Nejvyšší soud se k dané otázce podrobně vyjádřil s tím, že autoritativní rozhodnutí soudu (při použití analogie i rozhodčí nálezy) nepředstavují právní jednání, nýbrž jde o individuální právní akt k tomu pověřeného orgánu a nelze na ně tedy uplatňovat obecnou úpravu týkající se neplatnosti či zdánlivosti⁵¹ právního jednání. K odstranění závadného stavu je tak dle NS možné použít výhradně prostředky předpokládané odpovídající procesní úpravou.⁵² Jedná se přirozeně o odlišné situace, když v citovaném případě se soud zabýval otázkou prostředků proti rozhodnutí vykazujícímu materiální nedostatky, aniž by byla zpochybněna jeho samotná existence. Nebylo tak pochyb o tom, že se jedná o rozhodnutí vydané řádně orgánem nadaným k tomu odpovídající pravomocí. Oproti tomu v případě, kdy se objeví falzum rozhodčího nálezu, nelze vůbec o existenci rozhodnutí (rozhodčího nálezu) hovořit. V tomto případě lze totiž předpokládat absenci základních předpokladů pro jeho vydání, kterými jsou existence platné rozhodčí smlouvy (v obecné rovině jde o podmínku subjektivní arbitrábility) a proběhnutí rozhodčí řízení.

Vzhledem k tomu, že tyto základní předpoklady nejsou naplněny, nelze hovořit o tom, že by zde byl řádně vydaný akt ve formě rozhodčího nálezu. S ohledem na výše uvedené závěry NS si však lze jen těžko představit, že by se subjekt, který byl takovýmto falzem zavázán k plnění, mohl například prostřednictvím určovací žaloby domáhat rozhodnutí, že se v daném případě jedná o zdánlivý akt (*paakt*). Zbývá tedy, aby se dotčený subjekt bránil prostředky, které mu právo poskytuje pro případ, kdy by na něm bylo plnění na základě falza rozhodčího nálezu vymáháno.⁵³

⁵¹ Jde o nový termín zavedený do českého práva v důsledku rekodifikace civilního práva a nahrazující dřívější pojem nicotnost (nulitost) právního jednání (právních úkonů). Viz § 551–554 o. z. Ve smyslu této úpravy se za zdánlivé považuje jednání, u něhož chybí vůle jednatelky osoby nebo tato nebyla projevena vážně. Stejně tak nelze o právním jednání hovořit v případě, kdy není v důsledku neurčitosti či nesrozumitelnosti možné zjistit obsah tvrzeného jednání a tento nedostatek se nepodaří odstranit ani výkladem (to neplatí v případě, dojde-li mezi stranami následně k řádnému vyjasnění obsahu jednání). Viz též poznámky autora k MACUR, Josef. *Rozhodčí řízení a výkon rozhodčích nálezů. Právo a podnikání*. 1995, č. 4, s. 2 an., publikovaný in: BĚLOHLÁVEK, Alexander, J. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, komentář k ustanovení § 31 RozŘ, kapitola II.3 a poznámka pod čarou k této části textu.

⁵² Srov. usnesení NS ze dne 4. 3. 2008, sp. zn. 30 Cdo 575/2008.

⁵³ Status rozhodnutí vydaných v civilním řízení, potažmo na základě analogie v řízení rozhodčím, se v tomto směru liší od správních rozhodnutí, jejichž nicotnosti se je možné domáhat. Uvedený termín je vymezen v ustanovení § 77 zákona č. 500/2004 Sb. správní řád ve znění pozdějších předpisů, přičemž z následujícího § 78 citovaného právního předpisu vyplývá, že nicotnost se zjišťuje a prohlašuje z moci úřední (*ex officio*), a to kdykoliv.

Lze očekávat, že pokud se již údajný věřitel odhodlá podstoupit riziko spojené s falzifikací rozhodčího nálezu, použije jej přímo k vymožení pohledávky, která měla být takovýmto rozhodnutím přiznána, tj. údajný dlužník se o existenci tohoto dokumentu a tvrzené pohledávky dozví obvykle teprve ve fázi výkonu rozhodnutí. I přesto je vhodné zabývat se tím, zda je v takovém případě možná aplikace § 31 z. roz. ř. ohledně zrušení rozhodčího nálezu. Pro takovýto postup ovšem není žádný prostor, a to i přesto, že po formální stránce jsou minimálně některé z důvodů zakotvených v ustanovení § 31 z. roz. ř. dány.⁵⁴ Je ale nutné vycházet z toho, že § 31 z. roz. ř. představuje obranu proti existujícímu rozhodnutí – řádně vydanému rozhodčímu nálezu. Existenci takové listiny a to, že jde o rozhodčí nález, musí soud v řízení o zrušení rozhodčího nálezu řešit jako předběžnou otázku. Falzifikát takové listiny ovšem za rozhodčí nález být považován nemůže, když se nejedná o výsledek rozhodovací činnosti subjektu, který byl povolán k projednání sporu mezi konkrétními osobami (účastníky řízení). Současně soud nemůže na základě žaloby podané podle § 31 z. roz. ř. postupovat jiným způsobem, než že žalobu na zrušení rozhodčího nálezu zamítne, nebo jí naopak vyhoví a rozhodčí nález zruší.⁵⁵ Zrušit lze ovšem pouze objektivně existující rozhodnutí, které v tomto případě chybí, tzn. není možné zrušit rozhodčí nález, který fakticky neexistuje. Neexistuje totiž objekt sporu. Soud navíc v řízení podle § 31 z. roz. ř. nemá pravomoc zkoumat rozhodčí nález z jiných než přesně stanovených kritérií (důvodů pro zrušení), a nemůže proto vydat rozhodnutí, kterým by předloženou listinu prohlásil za zdánlivou. Postupem dle § 31 z. roz. ř. nelze proto požadovat jakési *quasi* určení autenticity rozhodčího nálezu, respektive vydání autoritativního rozhodnutí, zda zde rozhodčí nález je, či není.

Nadto je nutno podotknout, že případné uplatnění § 31 z. roz. ř. není reálné ani z praktického hlediska. V naprosté většině případů by (i pokud bychom připustili teoretickou možnost využití tohoto institutu) totiž byla žaloba odmítnuta pro její pozdní podání. Návrh na zrušení rozhodčího nálezu je totiž nezbytné podat v tříměsíční prekluzivní lhůtě dle § 32 z. roz. ř. Tato lhůta se počítá od okamžiku doručení rozhodčího nálezu straně, která se jeho zrušení domáhá. Dojde-li k falzifikaci samotného rozhodčího nálezu, nic nebrání tomu, aby totiž byla současně *vytvořena* falza dokladů o doručení rozhodčího nálezu s takovým datem, aby mohlo být namítáno uplynutí této prekluzivní lhůty.

Ustanovení § 28 odst. 1 z. roz. ř. stanovuje rozhodcům povinnost opatřit rozhodčí nález po jeho doručení stranám doložkou o právní moci,⁵⁶ která nastává ve smyslu § 28 odst. 2 z. roz. ř. právě jeho doručením stranám.⁵⁷ Lze tedy vycházet z toho, že falzum rozhodčího

⁵⁴ Např. dotčenému subjektu nebyla zcela zjevně poskytnuta možnost věc projednat.

⁵⁵ S tím, že strany se poté mohou postupem podle § 34 z. roz. ř. domáhat pokračování v řízení, a to v závislosti na důvodu, pro který došlo ke zrušení rozhodčího nálezu, buď před rozhodci nebo obecnými soudy.

⁵⁶ Viz též například SVOBODA, Karel. Ke změnám ve vnímání pojmu „právní moci“. *Právník*. 2013, roč. 152, s. 826–836.

⁵⁷ Viz též například: rozsudek NS z 31. 1. 2012, sp. zn. 23 Cdo 2950/2010. Srov. ovšem například i BENSUADE, Denis. The International Law Association's Recommendations on Res iudicata and Lis Pendens in International Commercial Arbitration. *Journal of International Arbitration*. 2007, roč. 24, č. 4, s. 415–422; BREKOUKAKIS, Stavros. The Effect of an Arbitral Award and Third Parties in International Arbitration: Res iudicata Revisited. *American Review of International Arbitration*. 2006, roč. 16, s. 177–209; DERKA, Ladislav. Vývoj judikatury k rozhodčím smlouvám a vykonatelnosti rozhodčích nálezů. *Obchodní právo*. 2016, s. 129–140; KIRBY, Jennifer. Finality and Arbitral Rules: Saying An Award Is Final Does Not Necessarily Make It So. *Journal of International Arbitration*. 2012, roč. 29, č. 1, s. 119–128; SVOBODA, Karel. K vykonatelnosti rozhodčích nálezů doručených účastníku neznámého pobytu. *Soudní rozhledy*. 2011, roč. 17, č. 6, s. 197–199 aj.

nálezu může doložku obsahovat, když se jedná o fakticky nejjednodušší způsob, jak vykonatelnost rozhodčího nálezu doložit a současně jak zabránit případnému zrušení rozhodčího nálezu postupem podle § 31 z. roz. ř. (jakkoliv autor vychází z předpokladu, že tato úprava není v daném případě aplikovatelná). Doložka právní moci však v obecné rovině není nezbytným předpokladem vykonatelnosti rozhodčího nálezu. Mohou totiž nastat případy, kdy rozhodce není schopen rozhodčí nález odpovídající doložkou opatřit. I za těchto okolností ale stávající úprava neklade zásadní překážky, v jejichž důsledku by falzum rozhodčího nálezu, respektive doložení jeho řádného doručení bylo znemožněno. Úprava rozhodčího řízení totiž nepředepisuje pro doručování listin v rámci řízení konkrétní způsob, a to ani co do doručování rozhodčího nálezu (zde i přes úpravu obsaženou v § 19a z. roz. ř.). Analogické použití o. s. ř. pro doručování rozhodčích nálezů bylo judikaturou dovozováno pro znění z. roz. ř. před účinností novely provedené zákonem č. 19/2012 Sb. (tzv. *spotřebitelské novely*),⁵⁸ tj. pro znění do 31. března 2012. Do této doby byl okamžik konce rozhodčího řízení dle § 23 z. roz. ř. vázán na vydání rozhodčího nálezu, nikoliv na jeho doručení stranám, jak je tomu nyní. Z toho bylo dovozováno, že ve vztahu k rozhodčím nálezům je nutné analogicky aplikovat odpovídající úpravu o. s. ř. vztahující se na doručování rozhodnutí, která mohou být následně předmětem výkonu. Argumentovalo se tím, že předmětem dohody stran (a v případě její absence uvážení rozhodců) ve smyslu § 19 z. roz. ř. mohou být pouze úkony učiněné v rámci rozhodčího řízení a jestliže tyto, stejně jako doručení rozhodčího nálezu, jsou činěny mimo řízení (v daném případě po jeho ukončení), není aplikace odpovídající úpravy možná.⁵⁹

S ohledem na praktické problémy, které s sebou tento stav přinášel, přistoupil zákonodárce ke změně úpravy a posunul okamžik skončení rozhodčího řízení až do doručení rozhodčího nálezu stranám, čímž z problematiky doručování učinil součást postupu v řízení spadající pod autonomii stran, kdy v případě absence jiné kogentní úpravy mohou strany způsob doručování listin libovolně určit.⁶⁰ Za těchto okolností si lze představit, že autor falza zakomponuje do rozhodčího nálezu odkaz na (údajnou) rozhodčí doložku obsahující taková pravidla pro doručování, která údajnému dlužníkovi *de facto* znemožní efektivní obranu/popření toho, že k řádnému doručení ve smyslu pravidel došlo. Na tomto stavu nezměnila nic ani další novela z. roz. ř. představovaná zákonem č. 303/2013 Sb., která s účinností od 1. 1. 2014 zařadila do z. roz. ř. nové ustanovení § 19a, zavádějící pravidla

⁵⁸ Možnost uzavírání rozhodčích smluv pro spory mezi spotřebitelem a podnikatelem byla zrušena novelizací § 2 odst. 1 z. roz. ř. zákonem č. 258/2016 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o spotřebitelském úvěru – viz část sedmá, čl. VIII tohoto zákona, který nabyl účinnosti 1. 12. 2016. Nicméně i tyto spory (spotřebitelské) jsou nadále arbitrabilní, pokud strany rozhodčí smlouvu uzavřely před 1. 12. 2016. V praxi jde však již jen o minoritní množství sporů.

⁵⁹ K tomu srov. například i) usnesení NS ze dne 26. 4. 2007, sp. zn. 20 Cdo 1592/2006; ii) usnesení NS ze dne 26. 4. 2007, sp. zn. 20 Cdo 1612/2006; iii) usnesení NS ze dne 29. 5. 2007, sp. zn. 20 Cdo 1987/2006; iv) usnesení NS ze dne 29. 5. 2007, sp. zn. 20 Cdo 2726/2006; nebo v) usnesení NS ze dne 20. 3. 2008, sp. zn. 20 Cdo 3074/2006.

⁶⁰ Z důvodové zprávy k tzv. spotřebitelské novele z. roz. ř. (zákon č. 19/2012 Sb.) vyplývá, že přesně tyto účinky zákonodárce zamýšlel, když cílem bylo umožnit stranám samostatné rozhodování o otázkách doručování. Důvodová zpráva v této souvislosti uvádí (cit.): „Navrhuje se zpřesnit ustanovení § 23 zákona. Výslovně se stanoví, že rozhodčí řízení končí právní mocí rozhodčího nálezu, nikoliv jeho vydáním. Toto řešení by mělo umožnit stranám, aby si dohodly postup týkající se doručování rozhodčího nálezu samostatnou dohodou podle § 19 a nemuselo být postupováno, v návaznosti na judikaturu Nejvyššího soudu, striktně podle ustanovení § 45 a násl. o. s. ř. Vzhledem k tomu, že zákon o rozhodčím řízení nezná právní moc usnesení, navrhuje se na jisto stanovit, že rozhodčí řízení může též skončit doručením usnesení účastníku řízení, jestliže se ve věci nevydává rozhodčí nález.“

pro doručování. Lze očekávat, že charakter této úpravy bude v budoucnu ještě předmětem odborné diskuse, když jde o ustanovení do značné míry nekoncepční,⁶¹ neboť není důvod pro změnu koncepce zakotvené tzv. spotřebitelskou novelou. Pominout nelze ani praktické problémy, např. co se týče *nemožnosti* doručení písemnosti určitým způsobem. Nastoluje se tak otázka, zda se rozhodce musí vždy minimálně pokusit jednotlivými způsoby (v daném pořadí stanoveném § 19a z. roz. ř.) doručit, nebo by se mělo vycházet z toho, že rozhodce nedisponuje technickými prostředky nezbytnými pro komunikaci daným způsobem. Toto se stává aktuální zejména ve vztahu k doručování prostřednictvím datových schránek. Rozhodci nejsou (s tímto závěrem se lze ztotožnit, když opačný závěr by byl v rozporu s povahou rozhodčího řízení a postavením rozhodců jakožto soukromých subjektů) pro účely zasílání datových zpráv definováni jako orgán veřejné moci.⁶² Za těchto okolností by doručování listin v rámci rozhodčího řízení spadalo výhradně pod režim § 18a zákona č. 300/2008 Sb., což znamená, že zúčastněné subjekty by musely mít speciálně zpřístupněno dodávání dokumentů prostřednictvím datové schránky mezi soukromými osobami (osobami, které nejsou v zákoně č. 300/2008 Sb. definovány jako orgány veřejné moci). Přitom je nutné zohlednit, že na rozdíl od komunikace s orgány veřejné správy se jedná o zpoplatněnou službu. Použitelný právní rámec postrádá jakýkoli základ, z něhož by bylo možné dovodit povinnost rozhodců zřídit si datovou schránku. Tento požadavek by byl problematický již jen ve vztahu k tuzemským rozhodcům, přičemž ve vztahu k rozhodcům zahraničním by jej bylo nutné jednoznačně odmítnout jako nepřiměřený.⁶³

Nejedná se tedy výhradně o samotnou otázku vytvoření případného falza rozhodčího nálezu. V některých případech totiž může být komplikované vyvrátit tvrzení, že rozhodčí řízení proběhlo. Soud totiž nemůže automaticky vyvozovat jakékoli důsledky ani z toho, pokud by dokument předkládaný jako rozhodčí nález neobsahoval žádné podrobnější údaje týkající se určitého závazku a průběhu rozhodčího řízení nad rámec stanovení povinnosti dlužníka.⁶⁴ Toto riziko je jedním z důvodů, proč není možné, aby se na rozhodčí nález nahlíželo jako na veřejnou listinu, když ve srovnání právě s veřejnými listinami u rozhodčích nálezů neexistuje mechanismus minimalizující hrozbu zneužití tohoto institutu. Čím méně konkrétních věcných údajů ohledně pohledávky a průběhu rozhodčího řízení předložená listina (tvrzený rozhodčí nález) obsahuje, tím složitější je postavení

⁶¹ Nové ustanovení § 19a z. roz. ř. nebylo součástí původního vládního návrhu novely č. 303/2013 Sb. Viz sněmovní tisk 930/2. K jeho zapracování došlo teprve na popud ústavněprávního výboru PS Parlamentu ČR, který se předlohou zákona zabýval na své 61. schůzi konané dne 29. 5. 2013. Příslušné usnesení výboru (usnesení UPV k tisku 930/0) je dostupné v elektronické podobě z: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=930&ct1=2>> [cit. 2021-10-16].

⁶² Viz ustanovení § 1 odst. 1 písm. a) zákona č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů ve znění pozdějších předpisů.

⁶³ Přestože zákon č. 300/2008 Sb. obecně možnost zřízení datové schránky fyzickým osobám, které nejsou státními občany České republiky, nevylučuje [srov. ustanovení § 3 odst. 3 písm. e) citované právní úpravy].

⁶⁴ NS zastává v této souvislosti stanovisko, s nímž se lze jen ztotožnit a podle něhož nemůže být v obecné rovině využití možností zefektivňujících rozhodčí řízení chápáno jako omezení procesních práv dotčeného subjektu, a to ani ve spotřebitelských sporech. Srovnej rozsudek NS ze dne 24. 10. 2013, sp. zn. 23 Cdo 2447/2011. Zde dospěl NS k následujícímu závěru (cit.): „Vyloučení ústního jednání však umožňuje § 19 odst. 3 zákona o rozhodčím řízení. Jedním z cílů zákona o rozhodčím řízení je urychlení řešení majetkových sporů, přičemž vyloučení ústního jednání je jedním z prostředků, jak tohoto cíle dosáhnout. Pokud není absence ústního jednání nijak zneužito (žádné zneužití nebylo v posuzovaném případě zjištěno), nelze říci, že by vyloučení ústního jednání samo o sobě způsobovalo k újmě spotřebitele významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran.“

údajného dlužníka co do možnosti jejich popření a prokázání, že se o autentickou listinu nejedná. Zohledníme-li i nemožnost prokázat negativní skutečnost, totiž že žádné rozhodčí řízení neproběhlo, nelze než vyslovit závěr o neudržitelnosti výkladu, na jehož základě by se mělo na rozhodčí nález nahlížet jako na veřejnou listinu.

Nejvyšší pravděpodobnost falzifikace rozhodčího nálezu existuje v případě tvrzení, že proběhlo řízení *ad hoc* (mimo pravomoc některého stálého rozhodčího soudu, respektive před zahraniční stálou rozhodčí institucí), obzvláště měl-li být rozhodcem cizinec. Nepoměrně jednodušší z hlediska prokázání falzifikace je případ, kdy měl tvrzený nález vydat některý ze stálých rozhodčích soudů v tuzemsku.⁶⁵ Na druhou stranu právě vzorů standardních forem rozhodčích nálezů vydávaných těmito stálými rozhodčími soudy v tuzemsku je k dispozici nepřehledné množství a riziko zneužití těchto vzorů je vcelku vysoké.

4. Falzum rozhodčího nálezu vs. důvěrnost a neveřejnost rozhodčího řízení

Prokázání falza rozhodčího nálezu ovšem naráží na jeden z dalších principů rozhodčího řízení, jak tento vyplývá z § 6 z. roz. ř.⁶⁶ Stejně jako v případě možnosti ovlivnit výběr rozhodce, považuje se i důvěrnost rozhodčího řízení za jeden z jeho nezpochybnitelných pilířů. Povinnost mlčenlivosti se striktně váže na výkon funkce rozhodce a na skutečnost, které se rozhodce při jejím výkonu dozvěděl. Nelze ji ale vykládat extenzivně tak, že by se mlčenlivost měla vztahovat i na pouze tvrzený výkon funkce rozhodce, ke kterému nedošlo. Nic tedy nebrání tomu, aby osoba, která je ve falzu rozhodčího nálezu uvedena jako rozhodce, potvrdila, že rozhodčí řízení nikdy neproběhlo. V tomto směru totiž není na takovou osobu možné pohlížet jako na rozhodce, když nikdy nedošlo k řádnému vzniku funkce a § 6 z. roz. ř. se tak na ni nemůže vztahovat. Rozhodcem se totiž konkrétní osoba stává pouze jmenováním pro určitý spor a přijetím této funkce.⁶⁷ Tento závěr se vztahuje pouze ke skutečnosti, že tvrzené řízení nikdy neproběhlo (respektive neproběhlo za účasti dotčeného *rozhodce*) a listina předložená jako vykonatelný rozhodčí nález jím nebyla vyhotovena. Daná osoba, ani představitelé stálého rozhodčího soudu však již nejsou oprávněni sdělovat jakékoliv informace nad rámec výše uvedeného, které by se mohly dotýkat

⁶⁵ V České republice existují tři stálé rozhodčí soudy ve smyslu § 13 z. roz. ř.: i) Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, ii) Burzovní rozhodčí soud při Burze cenných papírů Praha, a.s., a iii) Mezinárodní rozhodčí soud při Českomoravské komoditní burze.

⁶⁶ Viz § 6 z. roz. ř. ve spojení s § 19 odst. 3 věta druhá z. roz. ř. Srov. též například BALAŠ, Vladimír. Důvěrnost arbitrážního řízení? Ano, ale! *Právní fórum*. 2004, roč. 1, č. 6, s. 223–227; MÜLLER, Christoph. La confidentialité en arbitrage commercial international: un trompe-l'oeil? *ASA Bulletin*. 2005, roč. 23, č. 2, s. 216–240; OLDENSTAMM, Robin – von PACHEL-BEL, Johann. Confidentiality and Arbitration – a few reflections and practical notes. *SchiedsVZ*. 2006, č. 1, s. 31–36; FREMUTH-Wolf, Alice. Confidentiality in Arbitration. In: RIEGLER, Stefan – PETSCHKE, Alexander – FREMUTH-WOLF, Alice – PLATTE, Martin – LIEBSCHER, Christoph. *Arbitration Law of Austria: Practice and Procedure*. Huntington, New York: JurisPublishing, 2007, s. 661 an.; PARTASIDES, Constantine. Bad News from Stockholm: Bulbank and Confidentiality Ad Absurdum. *Mealey's International Arbitration Report*. 1998, roč. 18, prosinec, s. 21 an.

⁶⁷ Srov. například RŮŽIČKA, Květoslav. K otázce právní povahy rozhodčího řízení. *Bulletin advokacie*. 2003, č. 5, s. 32–40, zde především s. 33, stejně tak například PECHA, Richard. K právní povaze rozhodčích nálezů. *Bulletin advokacie*. 2003, č. 5, s. 41–45, který na s. 42 správně uvádí, že pravomoc rozhodců, případně stálého rozhodčího soudu vyplývá ze zákona, přičemž je podmíněna existencí kvalifikované právní skutečnosti, kterou je rozhodčí smlouva. Přesně toto Pechovo vyjádření vystihuje aktuální pojetí rozhodčího řízení a postavení rozhodce podle z. roz. ř.

jiného rozhodčího řízení, které předmětem důvěrnosti je a ustanovení § 6 z. roz. ř. na něj dopadá. V takovém případě již dotčená osoba musí požádat o zproštění mlčenlivosti ve smyslu § 6 odst. 1 z. roz. ř. Bez ohledu na výše uvedené platí, že i pokud by se na daný případ s ohledem na vztah k jinému řízení povinnost mlčenlivosti vztahovala a nebylo by možné získat souhlas s jejím zproštěním, jedná se o situaci, kdy by byla namísto aplikace § 6 odst. 2 z. roz. ř. a zbavení mlčenlivosti by provedl předseda příslušného okresního soudu. Zjištění autenticity rozhodčího nálezu předloženého jako vykonatelný titul představuje takový závažný důvod, který prolomení zásady důvěrnosti rozhodčího řízení ospravedlňuje.

5. Obrana proti falzu rozhodčího nálezu v rámci výkonu rozhodnutí

Vyloučíme-li obranu proti falzu rozhodčího nálezu postupem dle § 31 z. roz. ř. (viz výše) a dospějeme-li současně k závěru, že údajný dlužník nemá k dispozici možnost určovací žaloby, na jejímž základě by bylo možné prohlásit předložené falzum nálezu za zdánlivou skutečnost (*paakt*), zbývá jen jediné procesní stadium, v jehož rámci je možné se proti předložené listině bránit. Tím je výkon rozhodnutí. Možnost a rozsah přezkumu rozhodčího nálezu ve vykonávacím řízení byla odbornou veřejností široce diskutována. Základem je uvědomění si dvojí úpravy, kterou je v tomto případě nutné aplikovat. Vykonávací řízení podléhá jednak obecné úpravě o. s. ř., a současně speciálním pravidlům obsaženým v z. roz. ř. Jako obecný princip platí, že ve vykonávacím řízení není možné v jeho samotném průběhu přezkoumávat (věcnou) správnost exekučního titulu.⁶⁸ Přesto však existují situace, kdy exekuční titul vykazuje nedostatky takového charakteru, který dle uvážení zákonodárce znemožňuje, aby na jeho základě došlo k vymožení přiznaného plnění, tj. aby byl údajný dlužník na jeho základě povinen ke splnění závazku. Tyto důvody nepřímou souvisí s výše uvedeným zákazem věcného přezkumu exekučního titulu. V případě, kdy exekuční orgán vychází z jeho správnosti, je nezbytné garantovat, že se jedná o řádně vydané rozhodnutí splňující podmínky formální⁶⁹ i materiální⁷⁰ vykonatelnosti. K nařízení výkonu tedy postačí předložení rozhodnutí odpovídajícího výše uvedeným podmínkám, a to na základě návrhu založeného na tvrzení, že povinnost, která je takovým rozhodnutím uložena, nebyla dobrovolně splněna. Nezkoumá se tedy ani oprávněnost předloženého nároku, ani to, zda tato povinnost případně již byla splněna.⁷¹

Jsou ovšem situace, kdy i přes existenci rozhodnutí, které bylo jako exekuční titul předloženo, nepovažuje zákonodárce výkon rozhodnutí za možný, ať již pro vady exekučního titulu nebo procesní ekonomii vykonávacího řízení. Zákon tak výslovně identifikuje případy, kdy je možné výkon rozhodnutí zastavit. V obecné rovině se tak děje prostřednictvím § 268 o. s. ř. Úprava rozhodčího řízení přidává v § 35 z. roz. ř. nad tento rámec další důvody vyplývající z povahy rozhodčího řízení, pro které je možné žádat o zastavení vykonávacího řízení. V případě, kdy v řízení o zastavení výkonu rozhodnutí bude existence

⁶⁸ Srov. například i) usnesení NS ze dne 29. 3. 2005, sp. zn. 20 Cdo 2668/2004, nebo ii) usnesení NS ze dne 13. 12. 2005, sp. zn. 20 Cdo 1152/2005.

⁶⁹ Viz ustanovení § 160–162, § 171–172 a § 175 o. s. ř.

⁷⁰ Viz ustanovení § 261a o. s. ř.

⁷¹ Viz např. DAVID, Ludvík – IŠTVÁNEK, František – JAVŮRKOVÁ, Naděžda – KASÍKOVÁ, Martina – LAVICKÝ, Petr et al. *Občanský soudní řád. Komentář. II. díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 1395.

kteréhokoli z výše uvedených důvodů prokázána, dojde k zastavení exekuce bez toho, aniž by došlo k nucenému splnění nárokové povinnosti. K zastavení výkonu rozhodnutí lze přistoupit kdykoli v průběhu vykonávacího řízení. Přitom k návrhu je aktivně legitimován jak povinný, tak v rámci oprávnění disponovat s předmětem řízení i oprávněný.⁷² Rovněž soud je ovšem povinen *ex officio* zkoumat existenci důvodů pro zastavení výkonu rozhodnutí a platí tak, že i bez návrhu zastaví soud výkon rozhodnutí neprodleně poté, co zjistí, že jsou pro to splněny zákonem stanovené předpoklady.⁷³ Je ovšem nutno vycházet z toho, že v případech, které jsou předmětem tohoto příspěvku na tomto místě (obrana proti falzu rozhodčího nálezu), to bude především údajný dlužník, který bude muset ve smyslu zásady *vigilantibus iura scripta sunt*, na absenci existence, respektive autenticity rozhodčího nálezu upozornit a domáhat se, aby vykonávací soud jeho existenci, respektive pravost zkoumal. Nebude-li se totiž jednat o falzum na první pohled rozpoznatelné, nemá exekuční soud fakticky možnost zjistit, že se jedná o falzum, pokud se údajný dlužník nebude sám aktivně bránit.

Veškeré procesní úkony stran je soud povinen zkoumat ve světle výkladových pravidel stanovených v ustanovení § 41 odst. 2 o. s. ř. Rozhodující je tedy obsahové hledisko, na jehož základě bude soud zkoumat, zda a z jakých důvodů se povinný domáhá zastavení výkonu rozhodnutí, bez ohledu na formální označení odpovídajícího procesního úkonu. Stejně tak není rozhodující formální vymezení ustanovení, na jehož základě má být výkon zastaven. Soud je tak povinen zkoumat konkrétní skutkové okolnosti, jichž se povinný dovolává a dovozuje z nich splnění podmínek pro zastavení výkonu rozhodnutí a tyto skutkové okolnosti podřadit pod konkrétní normu ve smyslu § 268 o. s. ř. či § 35 z. roz. ř.⁷⁴ V praxi to tedy znamená, že soud je povinen na základě skutkového popisu předloženého povinným zkoumat, zda není dán některý z důvodů pro zastavení výkonu rozhodnutí, ať již podle o. s. ř. nebo podle z. roz. ř. (bez ohledu na to, jakým způsobem své námítky kvalifikuje povinný). Obecně soudy nemohou vycházet výhradně z jedné úpravy, tj. posuzování podmínek pro zastavení výkonu rozhodnutí se nemůže omezit na zvláštní důvody dle z. roz. ř., ale vždy musí zohlednit také úpravu obsaženou v o. s. ř. Jedná se o vztah speciální a obecné úpravy, ovšem nikoli v klasickém smyslu, v němž bývá tento vztah často chápán, tedy že obecná úprava se neuplatní do té míry, v jaké je daná problematika pokryta úpravou speciální. Specialitu je zde nutné interpretovat jako rozšíření možnosti zastavení výkonu rozhodnutí, které lze aplikovat výhradně tehdy, je-li předmětným vykonávaným rozhodnutím rozhodčí nález.

Soudní praxe zastává dlouhodobě ustálený názor umožňující v poměrně velké šíři přezkum rozhodčích nálezů, o jejichž výkon se žádá, a to i přes po relativně dlouhou dobu nevyjasněný vztah mezi § 268 o. s. ř. a § 35 z. roz. ř. Zejména novela zákona o rozhodčím řízení představovaná zákonem č. 19/2012 Sb. postavila najisto, že domáhat se zrušení výkonu rozhodnutí na základě speciálních důvodů uvedených v § 35 z. roz. ř. je možné kdykoli (bez ohledu na lhůtu k podání návrhu na zrušení rozhodčího nálezu ve smyslu

⁷² Srov. § 268 odst. 1 písm. c) o. s. ř. Lze očekávat, že tato úprava nenalezne v pojednávaném případě své uplatnění, když lze stěžít vycházet z toho, že by osoba, která falzum rozhodčího nálezu vytvořila, dobrovolně ustoupila od jeho použití a o zastavení jeho výkonu požádala.

⁷³ Viz např. DRÁPAL, Ljubomír – BUREŠ, Jaroslav et al. *Občanský soudní řád II. § 201 až 376. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 2238.

⁷⁴ K těmto zásadám viz například usnesení NS ze dne 26. 11. 2013, sp. zn. 20 Cdo 1156/2013.

§ 32 odst. 1 z. roz. ř.), přičemž tyto rozšiřují obecné důvody pro zastavení vykonávacího řízení podle § 268 o. s. ř. V této souvislosti byla zejména často zkoumána existence (platnost) rozhodčí doložky. Dělo se tak i přesto, že ve světle speciálních důvodů pro zastavení výkonu rozhodnutí, tak jak jsou tyto vymezeny v § 35 z. roz. ř., není tato možnost zakotvena.⁷⁵ Nejvyšší soud opakovaně dovodil, že otázka platnosti rozhodčí smlouvy úzce souvisí s tím, zda bylo vykonávané rozhodnutí (rozhodčí nález) vydáno k tomu příslušným subjektem, přičemž právě pravomoc subjektu k vydání dotčeného rozhodnutí je základní podmínkou pro to, aby mohlo dojít k jeho výkonu. V případě absence pravomoci orgánu, který rozhodnutí vydal, je poté namístě zastavení výkonu rozhodnutí postupem podle § 268 o. s. ř.⁷⁶ Jestliže je možné v rámci vykonávacího řízení přezkoumávat platnost rozhodčí smlouvy,⁷⁷ na jejímž základě proběhlo rozhodčí řízení a došlo k vydání rozhodčího nálezu, který je předmětem výkonu rozhodnutí, lze dovodit, že o to více musí být možné zkoumat autenticitu předložené listiny (rozhodčího nálezu).

Tyto dvě skutečnosti patří ostatně pod jeden a tentýž důvod, na jehož základě k zastavení výkonu rozhodnutí dochází. Nejen v případě neplatné, ale i v případě neexistující rozhodčí smlouvy vydal rozhodčí nález zjevně subjekt s nedostatkem pravomoci tak učinit. Daný závěr je možné učinit i přesto (nebo spíše právě proto), že u posuzované situace (falzum rozhodčího nálezu) většinou žádné rozhodčí řízení neproběhlo a není zde tedy ani subjekt, který rozhodčí nález mohl vydat. Z tohoto hlediska je tedy spíše než o nepříslušnosti vhodnější hovořit o neexistenci takového subjektu. Jedná se však jen o teoretické rozlišení, když výsledek je v obou případech stejný, totiž že rozhodnutí předložené k výkonu zhotovil někdo, kdo k tomu neměl žádnou pravomoc. Daná situace není upravena jako samostatný důvod pro zastavení výkonu rozhodnutí. Jak ale vyplývá jak z výše citované judikatury, tak z literatury, tyto a obdobné situace spadají do *sběrného* ustanovení § 268 odst. 1 písm. h) o. s. ř., které pokrývá veškeré případy, kdy by výkon rozhodnutí odporoval zásadám právního státu a spravedlnosti, na nichž je české právo postaveno. Na základě tohoto ustanovení by mělo být možné pokrýt veškeré nežádoucí situace, které

⁷⁵ Situace se stala ještě nepřehlednější po přijetí spotřebitelské novely z. roz. ř. (zákon č. 19/2012 Sb.), kdy byly tyto důvody pro zastavení výkonu rozhodnutí doplněny do ustanovení § 35 odst. 2 z. roz. ř., které se vztahuje výhradně na spotřebitelské spory. Argumentem *á contrario* by bylo možné dospět k závěru, že v případě rozhodčích nálezů, které nebyly vydány v souvislosti se spotřebitelskými spory, nelze tyto důvody uplatnit, respektive minimálně že zákonodárce neměl v úmyslu, aby otázka existence/platnosti rozhodčí smlouvy byla v rámci vykonávacího řízení přezkoumávána. Pravděpodobně se vycházelo z toho, že by se jednalo již o třetí instanci, kde by byla daná problematika řešena. Podle ustanovení § 15 odst. 2 z. roz. ř. je nutné (s výjimkou spotřebitelských sporů) vznést námitku nedostatku pravomoci rozhodců, zakládající se na neexistenci, neplatnosti nebo zániku rozhodčí smlouvy (jestliže se nejedná o nedostatek objektivní arbitrability – tedy neplatnost rozhodčí smlouvy z důvodu, že ve věci nebylo možno rozhodčí smlouvu uzavřít), nejspozději při prvním úkonu v řízení, týkajícího se věci samé. S ohledem na princip *Kompetenz – Kompetenz*, který nalezl v z. roz. ř. své vyjádření v ustanovení § 15 odst. 1 („Rozhodci jsou oprávněni zkoumat svou pravomoc. Dospějí-li k závěru, že podle rozhodčí smlouvy, která jim byla předložena, jejich pravomoc k rozhodnutí není dána, rozhodnou o tom usnesením.“) budou o této námitce rozhodovat sami rozhodci. I pokud by ale tuto námitku neuznali a svou pravomoc dovodili, může se dotčená strana následně domáhat zrušení rozhodčího nálezu podle § 31 písm. b) z. roz. ř. Soud rozhodující o výkonu rozhodnutí by tak danou problematiku projednával potěti. V daném případě je ale předmětné ustanovení do značné míry nadbytečné, když judikatura dovozuje, že otázka platnosti rozhodčí smlouvy spadá pod rámeček ustanovení § 268 odst. 1 písm. h) o. s. ř. a výkon rozhodnutí je tak možné zastavit na jeho základě.

⁷⁶ K těmto zásadám viz například i) usnesení NS ze dne 20. 9. 2012, sp. zn. 20 Cdo 3536/2010; ii) usnesení NS ze dne 28. 7. 2011, sp. zn. 20 Cdo 2227/2011; iii) usnesení NS ze dne 31. 8. 2010, sp. zn. 20 Cdo 3284/2008. Shodné závěry potvrdil NS i v mnoha dalších rozhodnutích.

⁷⁷ Srov. též MACKOVÁ, Alena. Zkoumání platnosti rozhodčí doložky ve vykonávacím řízení ve světle práva na soudní ochranu. *Bulletin advokacie*. 2016, č. 1–2, s. 35–39.

mohou v praxi nastat. V obecné rovině se může jednat o vady rozhodnutí, jež je předmětem výkonu (do té míry, do jaké nejsou pokryty samostatně), pochybení při nařízení výkonu rozhodnutí, skutečnosti, které nastaly v průběhu vykonávacího řízení a které mají přímý vliv na možnost domáhat se toho, aby příslušné orgány (tj. soudy postupem podle části šesté o. s. ř. nebo exekutoři ve smyslu exekučního řádu) vynutily splnění povinnosti – typicky se může jednat o dohodu mezi oprávněným a povinným, jejíž obsah je v rozporu s požadavkem na okamžité splnění povinnosti.⁷⁸

Lze tedy uzavřít, že v případech plnění požadovaného na základě falza rozhodčího nálezu se údajný dlužník může bránit prostřednictvím úpravy obsažené v § 268 odst. 1 písm. h) o. s. ř. s tím, že bude na jeho základě požadovat zastavení výkonu rozhodnutí. Jelikož současně nemá k dispozici žádnou soukromoprávní cestu, pomocí které by mohl žádat autoritativní určení toho, že rozhodčí nález není autentický, tj. není zde fakticky instrument, jehož prostřednictvím by bylo možné falzum rozhodčího nálezu rozporovat, nezbývá jiná možnost než na něm založené výzvy k plnění nereflektovat a následně řešit situaci v řízení o výkonu rozhodnutí.

6. Falzum rozhodčího nálezu v soukromoprávním styku

Kromě přímého výkonu rozhodnutí je možné zneužití (využití) falza rozhodčího nálezu taktéž v soukromoprávním styku. Může se například jednat o situaci, kdy osoba, která má v držení falzum rozhodčího nálezu, bude jeho prostřednictvím poškozovat pověst údajného dlužníka s poukazem na jeho špatnou hospodářskou situaci, respektive existující závazky. Tímto způsobem je možné falzum rozhodčího nálezu prezentovat například vůči existujícím či potenciálním obchodním partnerům údajného dlužníka. Již dříve bylo upozorněno na to, že občanský zákoník obsahuje úpravu, která použití a důkazní sílu soukromoprávních listin výslovně upravuje. Platí, že je na každém, kdo se v soukromoprávním styku jakékoli soukromé listiny dovolává, aby dokázal její pravost a pravdivost.⁷⁹

⁷⁸ Ve vztahu k pojednávané situaci srov. například DRÁPAL, Ljubomír – BUREŠ, Jaroslav et al. *Občanský soudní řád II. § 201 až 376. Komentář*, s. 2244: „Pod důvod nepřipustnosti výkonu, jež má vazbu na vady titulu, lze podřadit dále případy tzv. cizozemských titulů, jestliže až po právní moci usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí bylo zjištěno, že ve skutečnosti nebyly splněny zvláštní podmínky pro uznání a nařízení výkonu (§ 63 a násl. MPSaP) [komentář na tomto místě odkazuje na právní úpravu použitelnou do 31. prosince 2013, tj. na zákon č. 97/1963 Sb. o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů; nyní je daná problematika upravena v ustanovení § 14 a násl. zákona č. 91/2012 Sb. o mezinárodním právu soukromém], stejně jako v případě cizích rozhodčích nálezů (§ 36 a § 38 až 40 RozŘ) [i zde se odkazuje na již neaktuální úpravu, tyto otázky jsou nyní upraveny v ustanoveních § 117–118 a § 120–122 zákona č. 91/2012 Sb.], jakož i situace, kdy notářský nebo exekutorský zápis neodpovídá skutečným hmotněprávním vztahům mezi účastníky a oprávněný na vymáhané plnění podle hmotného práva nárok, též okolnost, že výkon rozhodnutí byl nařízen podle titulu, který nebyl vydán příslušným orgánem (jedná se o tzv. nulitní, nicotný akt, paakt), případně, že v rozhodné době bylo právo exekučním titulem přiznané prekludováno nebo uplynula doba, o níž bylo v právu stanoveno, že titul lze vykonat jen v jejím rámci [...]“

Stejně tak viz DAVID, Ludvík – IŠTVÁNEK, František – JAVŮRKOVÁ, Naděžda – KASÍKOVÁ, Martina – LAVICKÝ, Petr et al. *Občanský soudní řád. Komentář. II. díl*, s. 1449, kde jsou případy aplikace ustanovení § 268 odst. 1 písm. h) vymezeny takto: „Mezi jiné důvody, pro které je výkon rozhodnutí nepřipustný, náleží např. vady exekučního titulu, pochybení při nařízení výkonu rozhodnutí (nedostatek podmínek řízení) či okolnosti, které nastaly v průběhu výkonu rozhodnutí (např. nedostatek součinnosti oprávněného při výkonu rozhodnutí odebráním věci). Podle tohoto ustanovení se dále výkon rozhodnutí zastaví při důvodně vznesené námitce promlčení vymáhaného práva, při úspěšném popření povinnosti uvedené ve výkazu nedoplatků sestaveném na základě právního předpisu (NS 20 Cdo 30/2005) nebo např. jestliže účastníci uzavřeli dohodu o změně splatnosti dluhu stanovené vykonávaným rozhodnutím.“

⁷⁹ Viz § 565 o. z.

Důkazní břemeno tedy stejně jako v případě, kdy by falzum rozhodčího nálezu bylo použito v jakémkoli řízení vedeném před obecnými soudy, spočívá na osobě, která falza rozhodčího nálezu použije. I zde je tedy dostatečné, aby údajný dlužník autenticitu falza a údajů v něm uvedených popřel. V úvahu přichází výhradně aplikace tohoto obecného pravidla, když není možné aplikovat žádnou z výjimek, které postavení a důkazní sílu soukromých listin v některých případech zesilují. Není dán žádný důvod pro to, aby falzum rozhodčího nálezu obsahovalo podpis údajného dlužníka, který by eventuálně mohl založit domněnku jeho uznání podle § 565 věta druhá o. z.,⁸⁰ a stejně tak se nejedná o listinu, která by spadala mezi listiny vyhotovené při běžném provozu podniku a u nichž by analogicky k veřejné listině byla založena domněnka jejich pravdivosti.⁸¹

Z praktického hlediska si lze představit, že předložení falza rozhodčího nálezu bude součástí jednání, jehož prostřednictvím dojde k porušení obecné klauzule zákazu nekalosoutěžního jednání.⁸² Údajný dlužník by se v takovém případě mohl domáhat nápravy vůči osobě, která v tomto smyslu falzum rozhodčího nálezu použila. Může se přitom jednat o osobu odlišnou od toho, kdo falzum rozhodčího nálezu zpracoval, když ve smyslu § 565 o. z. platí, že povinnost prokázat autenticitu (pravost) soukromé listiny stihá toho, kdo se jí dovolává. Bude tedy na této osobě, aby si před použitím původ rozhodčího nálezu ověřila. Kromě požadavku, aby osoba, která falzum rozhodčího nálezu používá, od svého jednání upustila a osobám, vůči nimž listinu použila, prohlásila, že údaje v uvedené listině neodpovídají skutečnosti (tj. aby odstranila, závadný stav, který svým jednáním způsobila), se údajný dlužník může domáhat dalších nároků. Pokud by výše uvedená náprava nebyla shledána dostatečnou, může poškozený/údajný dlužník požadovat přiměřené zadostiučinění, náhradu veškeré škody, která mu nekalosoutěžním jednáním vznikla, jakož i vydání případného bezdůvodného obohacení, které bylo získáno v důsledku předložení falza rozhodčího nálezu.⁸³

Závěr

Rozhodčí nálezy, ačkoli jim je garantována vykonatelnost stejně jako rozsudkům soudů, nelze přiznat charakter veřejné listiny. Přitom je zapotřebí primárně vyjít z občanského soudního řádu, který vymezuje subjekty oprávněné k vydání veřejné listiny, totiž *státní orgány*. Občanský zákoník pak již operuje s pojmem obecnějším, konkrétně *orgán veřejné moci*. Pod tyto pojmy, tj. osoby oprávněné k vydávání rozhodčích nálezů, nelze zařadit ani rozhodce, ani stále rozhodčí soudy i přesto, že z ústavněprávního hlediska plní rozhodci (stále rozhodčí soudy) stejné funkce, jako soudy při nalézání práva a rozhodování o subjektivních právech a povinnostech v rámci objektivní a subjektivní arbitrability a v mezích rozhodčí smlouvy uzavřené mezi konkrétními stranami v rozsahu jejich autonomie.

⁸⁰ Tato úprava navíc předpokládá, že se bude jednat o zjevný podpis příslušné osoby, která měla tímto způsobem pravost soukromé listiny uznat. To znamená, že domněnku uznání není možné spojovat s jakýmkoliv podpisem, který se na listině vyskytne, ale bude nezbytné požadovat existenci indicií, které budou s vysokou mírou pravděpodobnosti ukázat na to, že dotčená osoba listinu opravdu podepsala a prostřednictvím tohoto projevu vůle vyjádřila své přesvědčení, že se jedná o listinu pravou a popisující věrně skutečnosti, které jsou v ní tvrzeny.

⁸¹ Viz § 566 o. z.

⁸² Viz § 2972 o. z.

⁸³ Viz § 2988 o. z.

Pro kvalifikaci určité listiny je tak nerozhodné, zda má daná listina totožné či obdobné účinky jako listina jiná, která je listinou veřejnou. Rozhodující je subjekt, který takové listiny vydává. Obdobně v případech, kdy listiny, které jsou kvalifikovány jako veřejné, vydávají jiné než takové subjekty, stanoví právní předpisy odpovídající obsahové a formální požadavky. Nic z toho ovšem v případě rozhodčích nálezů neplatí. Zda se totiž z formálního a samozřejmě i obsahového hlediska o rozhodčí nález skutečně jedná, musí jako předběžnou otázku řešit ten, kdo je nadán jakoukoli pravomocí ve vztahu k takové listině, například soud v řízení o návrhu na zrušení rozhodčího nálezu, soud v řízení o přivolení k výkonu apod. Zjistí-li pak v rámci řešení takové předběžné otázky, že daná listina není rozhodčím nálezem, vyvozuje z toho konkrétní důsledky ve vztahu k okolnostem, v rámci kterých byla tato listina označovaná za rozhodčí nález předložena. Typicky proto třeba v řízení o zrušení rozhodčího nálezu (§ 31 a násl. z. roz. ř.) musí soud nejprve zjistit, zda se jedná o rozhodčí nález. Pokud v rámci tohoto posouzení dospěje k závěru, že o rozhodčí nález nejde, například proto, že jej vydala neexistující osoba, nebo jej nevydal ten, kdo je jako rozhodce označen, předmětný návrh zamítne. Samotné účinky této skutečnosti lze tak posuzovat v jiných řízeních, tj. v těch, kde se kdokoli domáhá účinků, které by měla tato listina vyvolat (například v exekučním řízení).

Veřejné listiny vydává (vytváří) buď přímo orgán státní správy, nebo subjekty vykonávající takové funkce přeneseně, v každém případě tak, že je možné odhalit případné nesrovnalosti snadněji, než je tomu u listin soukromých, pro které takové formální požadavky předepsány nejsou. Pro rozhodčí nález v zásadě žádné formální požadavky stanoveny nejsou, v každém případě ne takové, které by byly schopny jednoduše ověřit jeho autenticitu. Některé veřejné listiny sice soukromoprávní subjekty vydávají, stát si však pomocí striktní regulace udržuje dostatečnou kontrolu a ukládá osobám, které je vydávají, povinnosti, jejichž dodržení umožňuje garantovat autenticitu a správnost předpokládanou u veřejných listin. Stát nedisponuje ani žádnými kontrolními funkcemi ohledně rozhodčích nálezů jako listin, kterými by mohl garantovat jejich autenticitu a správnost. U rozhodčích nálezů neexistuje například jednotná evidence, jako je tomu u veřejných listin. Bez ohledu na účinky, které rozhodčí nálezy vyvolávají či mohou vyvolat, a bez ohledu na funkce, které plní rozhodčí řízení, nelze rozhodčí nálezy považovat za veřejné listiny.

Autenticitu listiny, kterou kdokoli označuje za rozhodčí nález a dovolává se jí, respektive účinků této listiny jako rozhodčího nálezu, prokazuje právě ten, kdo se takové listiny dovolává a kdo z ní odvozuje účinky, které právo s rozhodčím nálezem spojuje.

Characteristics of an Arbitral Award as a Deed, Legal Consequences of Falsification Thereof and Defense Against Falsification

Alexander J. Bělohávek (<https://orcid.org/0000-0001-5310-5269>)

Abstract: Although arbitration has become part of common practice as a way of settlement of private disputes, there is still confusion about the nature of the arbitral awards as a deed (public document, resp. public deed / deed issued by an authority). However, it is precisely with regard to the prevalence of arbitration that another, not negligible phenomenon, appear, namely the falsification of arbitral awards. Doubts in this regard exist, in particular, because Czech domestic case-law, more than a decade ago, stated that arbitration fulfils the same functions as the adjudication of civil disputes by courts of common jurisdiction. An arbitral award which cannot be reviewed by other arbitrators shall take effect on the date of service to the parties equal to the effect of a final court decision and it shall be enforceable by the courts. Both doctrine and court practice classify the arbitral tribunals as a so-called “other authority”. However, despite the nature of the arbitration and its function, and even in view of the fact that the arbitral award constitutes an enforceable title, it cannot be concluded that it is a deed in terms of a public document. The paper deals with individual aspects of this issue, as well as ways of defending against falsifications of arbitral awards from the private law and civil procedure perspective.

Keywords: arbitral award, arbitration, burden of proof, confidentiality of arbitration, deed, enforcement, evidentiary effect of a deed, falsification, insolvency proceedings, controlling function over arbitration, privat document, public authority, delegation by law